

tales, quale sit, non interpretamini: quid eos de vestra vita cogitare censetis, quibus eorum, quos sperant Republicæ consulaturos, vita tam chara sit? Cæpi, P. C. reversionis meæ fructum: quoniã ea dixi, ut quicumque casus consecutus esset, extaret conscientiæ meæ testimonium, & sum à vobis benignè, ac diligenter auditus. Quæ potestas, si mihi sapius sine meo, vestroque periculo fiet, utar: si minus quantum potero, non tam mihi me, quàm Reipublicæ reservabo. Mihi ferè satis est quod vixi, vel ad ætatem, vel ad gloriam: huc siquid accesserit, non tam mihi, quàm vobis, rei que publicæ accesserit.

IN M. ANTONIUM PHILIPPICA. IX.

ORATIO.

Vellem dii immortales fecissent, P. C. ut vivo potius Ser. Sulpitio gratias ageremus, quàm mortuo honores quæreremus. Nec verò dubito, quàm si ille vir renuntiare legationem potuisset, reditus eius, & nobis gratus fuerit, & Reipub. salutaris futurus: non quod L. Philippo, & L. Pisoni aut studium, aut

cura defuerit in tanto officio, tantoque munere, sed cum Ser. Sulpitius ætate illos anteciret, sapientiã omnes, subito ereptus è causa totam legationem orbam, & debilitatam reliquit. Quod si cuiquam iustus honos habitus est in morte legato, in nullo iustior, quàm in Ser. Sulpitio reperietur. Cæteri, qui in legatione mortem obierunt, ad incertum vitæ periculum, sine ullo mortis metu, profecti sunt. Ser. Sulpitius cum aliqua perveniendi ad Marcum Antonium spe profectus est, nulla revertendi: qui cum ita effectus esset, ut si ad gravem valetudinem labor vitæ accessisset, sibi ipsi diffideret, non recusavit, quo minus vel in extremo spiritu, siquam opè: Reip. afferre posset, experiretur. Itaque non illum vis hyemis, non nives, non longitudo itineris, non asperitas viarum, non morbus ingravescens retardavit: cumque iam ad congressum, colloquiumque eius pervenisset, ad quem erat missus, in ipsa cura, & meditatione obeundi sui muneri excessit è vita. Ut igitur alia, sic hoc, C. Pansa, præclare, quod nos ad ornandum Ser. Sulpitium cohortatus es, & ipse multa copiose de illius laude dixisti: quibus à te dictis, nihil præter sententiam dicerem, nisi P. Servilio respondendum putarem, qui hunc honorem statuz nemini tribuendum censuit, nisi qui ferro esset in legatione interfectus. Ego autem, P. C. sic interpretor sensisse ma-

iores nostros, ut causam mortis censuerint, non genus esse quærendum. Etenim cui legatio ipsa morti fuisset, eius monumentum extare voluerunt: ut in bellis periculosis obirent homines legationis munus audacius. Non igitur exempla maiorum quærenda, sed consilium est eorum, à quo ipsa exempla nata sunt, explicandum. Lartès Tolumnius, Rex Veientium, quatuor legatos Populi Rom. Fidenis interemit: quorū statuę steterūt usq; ad meā memoriā in rostris: iustus honos, ijs enim maiores nostri, qui ob Rēp. mortē obierant, pro brevi vita diuturnam memoriā reddiderunt. Cn. Octavij clari viri, & magni, qui primus in eam familiam, quę postea viris fortissimis floruit, attulit consulatum, statuam videmus in rostris: nemo tum novitati invidabat, nemo virtutem non honorabat. At ea fuit legatio Octavij, in qua periculo suspicio non subeslet. Nam cum esset missus à Senatu ad animos Regum perspicendos liberorumque populorum, maxime quę ut nepotem Antiochi Regis, qui cum maioribus nostris bellum gesserat, classes habere, elephantos alere prohiberet, Laodiceæ in gymnasio à quodam Leptine est interfectus. Reddita est tum à maioribus statua pro vita, quę multos per annos progeniem eius honestaret, nunc ad tantæ familię memoriā sola restaret. Atqui & huic, & Tullo Cluvio, & L. Roscio, & Sp. Antio, & C. Ful-

Fulcinio, qui à Veientium Rege casti sunt, non sanguis, qui profusus est in morte, sed ipsa mors ob Rēp. obita honori fuit. Itaque, P. C. si Ser. Sulpitio casus mortem attulisset, dolorem quidem tanto Reip. vulnere, mortem verò eius, non monumentis, sed luctu publico esse ornandam putarem. Nunc autem quis dubitat, quin ei vitam abstulerit ipsa legatio? Secū enim ille mortem extulit: quam, si nobiscum remansisset, suā curā, optimi filij, fidelissimæque coniungis diligentia vitare potuisset. At ille, cum videret, si vestrę auctoritati non paruisset, dissimilem se futurum suis: si paruisset, munus sibi illud pro Rep. susceptum vitæ finem allaturam: maluit in maximo Reip. discrimine emori, quàm minus, quàm potuisset, videri Reip. profuisse. Multis enim in urbibus, quā iter faciebat, reficiendi se, & curandi potestas fuit: aderat hospitium invitatio liberalis pro dignitate summi viri, & eorum hortatio, qui unā erant missi, ad requiescendum & vitæ suę consulendum. At ille properans, festinas, mandata vestra conficere cupiens, in hac constantia, morbo adversante, perseveravit. Cuius cum adventu maxime perturbatus esset Antonius, quòd ea, quę sibi iussu nostro denuntiarentur, auctoritate erant, & sententia Ser. Sulpitij constituta: declaravit quàm odisset Senatū, cum authorem Senatus extinctū, latē,

atque insolenter tulit. Non igitur magis Octaviū Leptines, nec Veientium Rex eos, quos modò nominavi, quàm Ser. Sulpitium occidit Antonius. Is enim profectò mortem attulit, qui causa mortis fuit. Quocirca etiam ad posteritatis memoriam pertinere arbitror, extare, quod fuerit de hoc bello iudicium Senatus: erit enim statua ipsa testis, bellum tam grave fuisset, ut legati interitus honoris memoriam cōsecutus sit. Quòd si excusationem Ser. Sulpitij, P. C. legationis obeundę recordari volueritis, nulla dubitatio relinquetur, quin honore mortui, quam vivo iniuriam fecimus, sarciamus, Vos enim, P. C. (grave dictum est, sed dicendum tamen) vos, inquam, Ser. Sulpitium vitā privatis. Quem cūm videretis se magis morbo, quam oratione excusantem, non vos quidem crudeles fuistis (quid enim minus in hunc ordinem convenit?) sed cūm speraretis nil esse, quod non illius autoritate, & sapientiā effici posset, vehementius excusationi obstitistis, atque eum, qui semper vestrum consensum gravissimum iudicavisset, de sententia deiecit. Ut verò Panfa Consulis accessit cohortatio gravior, quàm aures Ser. Sulpitij ferre didicissent, tum verò denique filiū, meque item seduxit, atque ita locutus est, ut autoritatem vestram vitę suę se diceret anteferre; cuius nos virtutem admirati, non ausi sumus adversari vo-

luntati: movebatur singulari pietate filius: non multum perturbationi eius meus dolor concedebat, sed uterque nostrum cedere cogebatur magnitudini animi, orationisque gravitati: cūm quidem ille maxima laude, & gratulatione omnium vestrum pollicitus est, se quod velletis, esse facturum, neque eius sententię periculum vitaturum, cuius ipse author fuisset, quem exequi mandata vestra properantē manē postridie profecti sumus: qui quidem discedens mecum ita locutus est, ut eius oratio omen fati videretur. Reddite igitur, P. C. ei vitam, cui ademistis, vitam enim mortuorum in memoria est posita vivorum: perficite, ut is, quem vos inficij ad mortem misistis immortalitatem habeat à vobis; cui si statuam in rostris decreto vestro statueritis, nulla eius legationem posteritatis obscurabit oblivio. Nam reliqua Ser. Sulpitij vita multis erit, præclarisque monumentis ad omnem memoriam commendata: semper illius gravitatem, constantiam fidem, præstantem in Rep. tuenda curam, atque prudentiam, omnium mortalium fama celebrabit. Nec verò filebitur admirabilis quadam, & incredibilis, & penè divina eius in legibus interpretandis, & equitate, explicanda sciētia. Omnes ex omni etate, qui in hac civitate intelligentiam iuris habuerunt, si unum in locum conferantur, cum Ser. Sulpitio non sunt compa-

rādi. Neque enim ille magis Iuriscōsultus, quā
iustitiæ fuit. Itaque quæ proficiscerantur à le-
gibus, & à iure civili, semper ad facilitatem, equi-
tatem referebat: neque instituire litium actiones
malebat, quā controbersias tollere. Ergo hoc
statuæ monumento non eget: habet alia maiora;
hæc enim statua mortis honestæ testis erit; illa
memoria vitæ gloriose, ut hoc magis monumē-
tum grati Senatus, quā clari viri futurum sit.
Multum etiam valuisse ad patris honorem pietas
filij videbitur: qui quamquam afflictus luctu non
adest, tamen sic animati esse debetis, ut si ille
adesset; est autem ita affectus, ut nemo unquam
unici filij mortem magis doleat, quā ille mor-
retur patris. Et quidem etiam ad famam Ser. Sul-
pitij filij arbitror attingere, ut videatur honorem
debitum patri præstitisse, quamquam nullum
monumentum clarius Ser. Sulpitius relinquere
potuit, quā effigiem morum suorum, virtutis,
constantia, pietatis, ingenij filium: cuius luctus,
aut hoc honore vestro, aut nullo solatio levari
potest: Mihi autem recordati Ser. Sulpitij multos
in familiaritate nostra sermones, gratior illi vi-
detur, si quis est sensus in morte, ænea statua fu-
tura; & ea pedestris, quā inaurata equestris,
qualis L. Syllæ, prima statua est: magnificè enim
Servius maiorum continentiam diligebat, huius
sæculi insolentiā vituperabat. Ut igitur si ipsum
con-

consulam, quid velit, sic pedestrem ex ære sta-
tuam, tamquam ex eius auctoritate, & volunta-
te decerno, quæ quidem magnum civium dolo-
rem, & desiderium honore monumenti minuet,
& leniet. Atque hanc meam sententiam, P. C. P.
Servilij sententiā comprobari necesse est, qui se-
pulchrum publicè decernendum Ser. Sulpitio
censuit, statuam non censuit. Nam si mors lega-
ti sine cæde, atque ferro nullū honorē desiderat,
cur decernit honorem sepulchræ, qui maximus
haberi potest mortuo? Sin id tribuit Ser. Sulpitio,
quod non est datum Cn. Octavio, cur quod illi
datum est, huic dandū esse non censeat? Maiores
quidem nostri statuas multis decreverunt, sepul-
chra paucis: sed statuæ intereunt tempestate, vi,
vetustate: sepulchrorum autem sanctitas in ipso
solo est, quod nulla vi moveri, neque deleri po-
test: atque ut cætera extinguuntur, sic sepulchra
sanctiora fiunt vetustate. Augeatur igitur isto
etiam honore is vir, cui nullus honor tribui non
debitus potest: grati sumus in eius morte decora-
da, cui nullam iam aliam gratiam referte possu-
mus: notetur etiam Antonij nefarium bellum
gerentis scelerata audacia: his tum honoribus
habitis Ser. Sulpitio, repudiata, reiecteque lega-
tionis ab Antonio manebit testificatio sempiterna.
Quas ob res, ita censeo. CVM Ser. Sulpitius
Q. F. Lemonia Rufus difficillimo Reip. tempore,
gra-

gravi, periculofoque morbo affectus authoritatem Senatus. salutemque Populi Rom. vitæ suæ præposuerit, contraque vim, gravitatemque morbi contenderit, ut ad castra Antonij, quo Senatus eum miserat perveniret: isque eum iam prope castra venisset, vi morbi oppressus vitæ amiserit in maximo Reip. munere, eiusque mors contentanea vitæ fuerit sanctissimè, honestissimèque acta, in qua sæpe magno usus Reip. Ser. Sulpitius, & privatus, & in magistratibus fuerit: cum talis vir ob Remp. in legatione mortè obierit, Senatui placere Ser. Sulpitio statum pedestrem ceneam in rostris huius ordinis sententiâ statui, circumque eam estatuum locum gladiatoribus, ludisque liberos, posterosque eius quaquaversus pedes quinque habere, quod is ob Remp. mortem obierit, eamque causam imbasim inscribi: utique C. Pansa, A. Hirtius Consules, alter ambove, si eis videatur questoribus urbanis imperent, ut eam basim, statuumque, faciendam, & in rostris statuendâ locent: quantique locarint, tantam pecuniam redemptori solvendam, attribuendamque current: cumque antea Senatus authoritatem suam in virorum fortium funeribus, ornamentisque ostenderit, placere eum quàm amplissimè supremo die suo efferri: & cum Ser. Sulpitius Q. F. Lemo-
nia Rufus ita de Rep. meritus sit, ut his ornamentis decorari debeat Senatum censere, atque è
Rep.

Rep. existimare, ædiles curules edictum, quod de funeribus habeant. Ser. Sulpicij Q. F. Lemo-
nia Rufi funeri mittere, utique locum sepulchro in Campo Esquilino C. Pansa Consul, scilicet quo in loco videtur, pedes triginta quoquo versus designet, quo Ser. Sulpitius inferatur: quod sepulchrum ipsis, liberorum, posterorumque eius sit, uti quod optimo iure publice Sepulchrum datum est.

BREVE RHETORICÆ COMPENDIUM.

LIBER PRIMUS.

Rhetorica est ars, vel doctrina dicendi. Dicere est, ornatè, graviter, & Copiosè loqui.

Officium Rhetoricæ est, dicere appositè ad persuasionem: finis persuadere dictione.

Artis materia est, in qua omnis ars, & ea facultas, quæ conficitur ex arte, versatur: ut Medicina materiam dicimus esse morbos, ac vulnera.

Materia oratori ad dicendum, subiecta quaestio est.

Questionum duo sunt genera; alterum infinitum, quod Græci Thesis, Cicero Propositum

vocat; alterum certum, & definitum, quod Hypothesin illi, Latini vel causam, vel controversiam appellare solent. Thesis est, in qua aliquid generatim queritur, ut, experenda ne sit eloquentia? Causa est, quæ certis temporibus, actionibus, negatiisque cernitur, ut an Socrates iure fuerit ab Atheniensibus damnatus? Causarum tria sunt genera; exornationis, deliberationis, & iudicij.

Genus exornativum, quo ad aliquem laudandum, vel vituperandum utimur aliter demonstrativum, & encomiasticum appellatur: cuius partes sunt duæ, laus, & vituperatio.

Genus deliberativum est, in quo suademus, dissuademus, hortamur, dehortamur, petimus, & commendamus. Eius duæ sunt partes, suasio, & dissuasio.

Genus iudiciale est, in quo accusamus, aut defendimus.

His addi potest genus didascalicum, quod non tantum complectatur questionem finitam, sed etiam ad infinitam extendatur, & ad quamcumque rem, de qua possit dari ratio. Hoc genere continentur Theses: hoc Theologi disserunt de Deo, Angelis, Anima, Fide, Spe, Charitate, cæterisque virtutibus.

Debet orator causam, seu Hypothesin, ad The-
sin revocare; v.g. ut probem Aristotelis Philo-
sophi-

phiam esse perdiscendam, primo probabo Philosophiam esse perdiscendam.

Quinque sunt Rhetoricæ partes, & quasi membra eloquentiæ: Inventio, dispositio, eloquentio, memoria, pronuntiatio. Inventio est, rerum verarum, aut verisimilium excogitatio, quæ questionem probabilem reddant. Dispositio, rerum inventarum in ordinem distributio. Elocutio est, idoneorum verborum, & sententiarum ad inventionem accommodatio. Memoria est, firma orationis perceptio. Pronuntiatio est, corporis, & vocis ex rerum, & verborum dignitate moderatio.

DE INVENTIONE.

Primum oratoris munus est, invenire quid dicat; tum, ut doceat auditorem; tum, ut fidem faciat; tum, ut permoveat, & in sententiam suam pertrahat. Fidem facit orator argumentis, movet amplificationibus, incitando aut ad voluptatem, aut ad modestiam, aut ad metum, aut ad cupiditatem.

Argumentum est, probabile inventum ad faciendam fidem, vel ratio rei dubiæ faciens fidem, id est, quo res dubia demonstrari potest. Fides est, firma opinio: opinio est, imbecilla assensio. In proposito fidem solum facit orator; in causa verò fidem, & morum. Argumentatio est, argumenti explicatio: locus est sedes argumenti:

locos dicimus propositiones maiores, seu axiomata, & quædam argumentorum promptuaria.

Argumentorum alia insita dicuntur; quia in eo ipso, de quo agitur, hærent: alia remota, quod extrinsecus assumuntur.

Loci argumentorum insitorum sunt sedecim: alia enim sunt à definitione, alia à partium enumeratione, alia à notatione, alia à coniugatis, alia ex genere, alia ex forma, alia ex similitudine, alia ex differentia, alia ex contrario, alia ex adiunctis, alia ex antecedentibus, alia ex consequentibus, alia ex repugnantibus, alia ex causis, alia ex effectis, alia ex comparatione maiorum, aut parium, aut minorum.

Loci argumentorum remotorum Quintiliano sunt sex: præiudicia, fama, tormenta, tabulæ, ius iurandum, testes.

Definitio est oratio, quæ rei naturam breviter exponit, ut: *Rhetorica est ars dicendi: ergo est utilis.*

Argumentum à patrium distributione est, cum aliquid in partes suas distribuitur; ut virtus in Prudentiam: Iustitiam, Fortitudinem, Temperantiam; v. g. *Omnis virtus oritur aut ex prudentia, aut, iusticia aut fortitudine, aut temperantia; calliditas ex nulla earum oritur: ergo calliditas non est virtus.*

Notatio, Græcis Etymologia, est, quæ verborum

rum originem inquirat, ut: *Consul dicitur, qui consulit patriam; Piso non consulit Patriam: ergo Piso non est Consul.*

Coniugata dicuntur, quæ sunt ex verbis generis eiusdem: eiusdem generis verba sunt, quæ orta ab uno variè commutantur; ut sapiens, sapienter, sapientia. Cic. *Si pietati summa tribuenda laus est, debites moveri, cum Q. Metellum tam pie lugere videatis.*

Genus est, quod duas, aut plures partes sui ipsius communiōe similes amplectitur, quæ formæ dicuntur. Virtus est genus: iustitia, prudentia, fortitudo, temperantia, formæ, Arg. *Virtutis laus in actione consistit: Ergo prudentiæ laus in actione consistit.* Formæ est pars generi subiecta; v. g. *Quod iustitia est, virtus est; punire reos est iustitia: ergo est virtus.*

Similitudo, quæ traducit ad rem quampiam aliquid ex re dispari. Ovidius.

*Scilicet ut fulvum spectatur in ignibus aurum,
Tempore sic duro est inspicienda fides.*

Argumentum à dissimilitudine est, cum à re dissimili argumentamur, ut: *Barbarorum est in diem vivere; ergo Christianorum consilia, ac cogitationes ad sempiternum tempus referri debent.*

Contrarium genera sunt quatuor, adversa, privativa, quæ inter se conferuntur, contradicentia. Adversa, quæ sub eodem genere pluri-

mum differunt; ut virtus vitium. *Virtus est am-
plectenda: ergo vitium fugiendum.*

Privantia sunt habitus, & eius privatio; ut
mors vita; lux, tenebrę. Habitus dicitur id, quod
aliquo modo rei inharet; ut lux aeri, auditus
auribus

Privatio est eiusdem negatio, ut tenebrę sur-
ditas. *Vita est dulcis: ergo mors amara.*

Relata sunt, quę inter se necessarium habent
ordinem, ac proinde unum non potest esse sine
alio: ut dominus, & servus; creator & creatura.
Cicer. *Magna in accepto beneficio est gloria: ergo,
& in dato.*

Negantia, quorum alterum ait, alterum ne-
gat; ut: *Est homo, non est homo.* Arg. *Rhetorica est
utilis: non igitur est non utilis.* Horum alterum
necessariò est verum, alterum falsum.

Adiuncta sunt ea, quę cum re sunt coniuncta,
sive rem antecedant, sive comitentur, sive subse-
quantur; ut locus, tempus, vestitus, comitatus,
streptus pedum, rubor, pallor, & ea, quę rem
circumstant, vel in hominis corpore, aut animo
sunt; ut virtus, vita, forma, deformitas. Arg.
*Virus est nocte cum armis domo prodire: ergo se-
cit eadem.*

Antecedentia, quę sic antecedunt consequen-
tia, ut cum ipsis necessariò cohęreant, quę ratio-
ne ab adiunctis distinguuntur, adiuncta enim
non

non cohærent cum rebus necessariò. Arg. *Ortus
est Sol: ergo est dies.*

Consequentia sunt, quę rem necessariò con-
sequuntur: ut, *Dies est: igitur ortus est Sol.*

Repugnantia sunt, quę neque certa lege, ne-
que numero inter se dissident, quę ratione à
contrarijs, & dissimilibus discernuntur, ut ama-
re, & odisse contraria sunt: amare vero, & nocere:
aut laedere, aut convitari, repugnantia sunt.
Arg. *Amat illum: non igitur insectatur convivij.*

Causa est, quę sua vi efficit id, cuius est cau-
sa, ut vulnus mortis, cruditas morbi. Cuius qua-
tuor sunt genera: finis, efficiens, forma, materia.

Finis est, cuius gratiã aliquid fit, ut studiorum
finis scientia, belli pax. Arg. *Homo natus est ad
beatam vitam: ergo non ad passum, & voluptatem.*

Efficiens causa est, à qua aliquid est: ut Sol est
causa efficiens diei, Deus mundi. Arg. *Mundus
à Deo factus est: ergo bonus. Sol est: ergo dies est.*

Forma est, per quam res est id, quod est, & ab
alijs distinguitur: alia est naturalis, ut anima est
forma hominis; alia artificialis, ut forma domus,
status. Arg. *Canis non est præditus mente: ergo non
est homo.*

Materia, ex qua, & in qua res sunt: sic æs, mar-
mor sunt materia, ex qua fit statua; corpus ma-
teria hominis, in qua est animus hominis. Arg.
Sunt statua: ergo est æs.

Effecta sunt, quæ sunt orta de causis. Totidem sunt effectorum genera, quot causarum: sic pax est effectus finalis belli, dies solis, homo anima, statua æris.

Ab effectu finis sic ducitur argumentum: *Rex cogit exercitum: ergo mediatur bellum.* Ab effectu causæ efficientis sic: *dies est: ergo Sol est.* Ab effectu materiæ: *est mortalis: ergo constat materia.* Ab effectu formæ: *sentit: ergo habet animam.*

A comparatione maiorum ducitur argumentum cum contendimus, ut id quod valet in maiori, valeat in minori. Virgil.

O passi graviora, dabit Deus his quoque finem.

A comparatione minorum, cum contendimus, ut id, quod valet in minori, valeat in maiori. Horat.

Ut ingulcent homines, surgunt de nocte latrones,

Ut te ipsum serves, non expergiseris.

Patria sunt, quæ æqualia, & æquæ probabilia sunt; ut, fortitudo est apte tendenda: ergo & temperantia.

In affectibus movendis maxima existit vis oratoris, quod amplificatione fit. Amplificatio est gravior quædam argumentatio, quæ motu animorum conciliat indicendo fidem. Ea, & verborum genere conficitur, de qua alibi in tropis, & figuris dicemus: & rerum, quæ ex iisdem locis sumitur, è quibus eruuntur argumenta ad faciendam fidem.

Am-

Amplificatio à definitionibus conglorari est, cum plures definitiones congeruntur. Cicero: *Ignari quid gravitas, quid integritas, quid magnitudo animi, quid denique virtus valeret: que in tempestate seiva quæta est, & lucet, in tenebris, & pulsa loco manet tamen, atque hæret in patria; splendetque per se semper, nec alienis unquam sortibus obsolecit.*

Amplificatio à consequentium frequentatione est hæc Ciceronis: *Construe nihil opis esse in hac voce: Civi Romanus sum: iam omnes provincias, iam omnes liberas civitates, iam omnem orbem terrarum, qui semper nostris hominibus maxime paruit, ista defensione præcluseris.*

A contrarium rerum conflictione est illa Ciceronis amplificatio: *Quis ferat inertissimos homines fortissimos insidiari, stultissimos prudentissimos, ebrios sobrios, dormientes vigilantibus?*

Sic à cæteris locis peti potest amplificatio.

In exornationis amplificatione ij. loci tractandi sunt, qui movere possint expectationem, admirationem, & voluptatem. In cohortationibus, bonorum, ac malorum enumerationibus, & exempla valent plurimum. In iudiciis accusatori ferè quæ ad iracundiam, reo quæ ad miserationem pertinet.

DE PRÆCEPTIS

EXORNATIONIS.

Latum est genus exornativum, saneque varium, ut quod ad laudandos claros viros, improbosque vituperandos, suscipiatur.

In hoc animi motus leniter tractantur, resque amplificantur, & ornantur.

Laus hominum dividitur in tempus, quod ante eos fuit, quoque ipsi vixerunt; in his autem, qui vitam functi sunt, etiam quod est infecutum. Ante hominē patria, parentes, maioresque erunt, quorum vel respondiisse nobilitati, vel humilis genus nobilitasse factis dicemus. Adde quia responsis, vel oraculis, vel signis ante ipsum futuram claritatem promiserunt.

In vita duci laus potest ab infantia, ab educatione, ab indole, quam iam à primis annis magni virtutis specimen dederit: à præceptoribus, ab optimarum artium studiis, à triplici denique bonorum genere, corporis, fortunæ, atque animi.

Corporis bona sunt valetudo, vires, forma, & his similia; qui hæc habuerit, laudabitur, quod bene illis sit usus: si non habuerit, quod sapienter caruerit; si amiserit, quod moderate tulerit.

For-

Fortunæ bona sunt, opes, divitiæ, propinqui, amici, potentia, gratia; ceteraque huiusmodi; quorum rectus usus laudabitur.

Animi bona virtutes sunt, & rectè facta. Mors ipsa eius, quem laudamus, silenda non est, si quid in ea fuerit notabile, deinde commemoranda quæ mortem sunt infecuta: ut decreta virtuti præmia, erecta monumenta, habiti post mortem honores, res gestæ iudiciis hominum comprobata: civiū mæror, ac desiderium. Omnis ordo supra dictus in vituperatione constabit tantum in diversum.

Urbes similiter, atque homines laudantur: nam pro parente est conditor, & multum auctoritatis habet vetustas. Corporis, & fortunæ bona; situs salubritas, amœnitas, munitio, opes, rempla, ædificia, fluvij, aliaque similia: respondent animi bonis, leges, & instituta civium, mores, & studia litterarum.

DE DELIBERATIONE.

Exornationis præcepta multū ad sententiam dicendam valent. In deliberando finis est dignitas, vel honestas, quò omnia referenda. In suadendo, vel dissuadendo tria sunt spectanda, quid sit, de quo deliberetur; qui sunt, qui delibarent; qui sit qui suadeat.

Pa-

Patres suadendi sunt quatuor: prima, ut doceamus fieri posse id, quod suademus, & facile esse: secunda, honestum: tertia, utile: quarta, necessarium. Si quid effici non possit, tollitur deliberatio, quamvis honestum, & utile sit, & quæ perdifficilia sunt, perinde habentur, ac si effici non possent. Si non videatur necessarium esse, videndum quàm sit magnum: nam quod permagni interest, pro necessario habetur.

LIBER SECUNDUS

DE DISPOSITIONE.

Inventis iam rebus, quibus fides facienda est, de eorum collocazione agendum: suo enim quoque loco disponendum: sunt autem partes orationis quatuor. Exordium, narratio, confirmatio: peroratio duæ earum valent ad rem docendam, narratio, & confirmatio: ad permovendos animos duæ, exordium, & peroratio.

DE EXORDIO.

Exordium est oratio animum auditoris idoneè comparans ad reliquam dictionem. Id verò maximè fit, si auditor reddatur benevolus, docilis, & attentus. Benevolentia conciliatur
aut

aut à nostra, aut ab auditorū, aut ab adversario-
rū, si qui contradi-āt, persona, aut ab ipsa causa.

Dociles auditores faciemus, si apertè, & breviter causæ summam exponamus.

Attentos denique reddemus, si aut magna quedam aut nova: aut necessaria proponamus, aut coniuncta cum ijs, apud quos res agitur.

Causarum genera sunt quinque: honestum, humile, dubium, admirabile, obscurum: honestum, quod est de re honesta, ut de virtute aliqua, satis per se ad conciliationem valet. Humile, quod est de re vili, ut de cloacis expurgandis, in quo attentum facere debemus. Dubium, de quo dubitatur, turpene sit, an honestum; ut defendere patrem homicidam: quia pium est defendere patrem, impium homicidam; hic attentum facimus iudicem. Obscurum, quod de rebus obscuris est, & difficultibus; hic docilem reddimus. Admirabile, quod est præter opinionem hominum; ut beatos esse pauperes; hic non sufficit recta benevolentia postulatio, sed remedijs opus est.

Unde exordij duæ sunt partes: principium, in quo recta benevolentia, & attentionis postulatio est: & insinuatō, quæ subrepat animis. Consilium ergo ex causis sumetur: si causa laborabimus, persona subveniat: si persona, causa.

Exordia debēt esse apta verbis; & instructa senten-

tententis ad alliciendū, incitandumq̄ auditorē.

Exordiorum septem sunt vitia: vulgare commune, commutabile, longum, separatum, translatum contra præcepta.

Vulgare est, quod in plures causas potest accommodari, ut convenire videatur.

Commune est, quod nihil hominis in hanc, quam in contrariam partem causæ, potest convenire.

Commutabile est, quod ab adversario potest leviter mutatum ex contraria parte dici.

Longum est, quod pluribus verbis, aut sententijs, ultra quam satis est, producit.

Separatum est, quod non ex ipsa causa ducitur, nec sicut aliquod membrum annexum orationi.

Translatum est, quod aliud conficit, quam causæ genus postulat; ut si quis docilem faciat auditorem, cum benevolentiam causa desideret.

Contra præcepta est, quod nihil eorum efficit, quorum causæ præcepta de exordijs traduntur.

In genere iudiciali ex ipsis causæ visceribus sumendum exordium conciliando iudicem, nec semper exordio utendum, ut in honestis causis, & in parvis, atque frequentibus.

In demonstrativo exordia maximè sunt libera. In deliberativo aut nulla, aut brevissima.

DE

DE NARRATIONE.

Narratio est rerum explicatio, & quadam fedes, & fundamentum constituendæ fides. Oportet eam tres habere virtutes, ut brevis, ut aperta, ut probabilis sit. Erit brevis si constet simplicibus verbis, & si semel una quæque res dicatur.

Erit dilucida & aperta, si verbis usitatis, si ordine temporum servato, si non interrupto narrabitur.

Probabilis autem erit, si personis, temporibus, locis, ea, quæ narrabuntur, consentienti si cuiusque facti, & eventus causa ponatur. Cicero placet, ut sit iucunda, & suavis: suavis erit, si habeat admirationes, expectationes, exitus inopinatos, interpositos motus animorum, colloquia personarum, dolores, iracundias, metus, lætities, cupiditates.

In iudicijs, si notas res, non adhibeatur narratio.

In exornatione, narratio nulla, quæ consequatur exordium, nisi ea, quæ incidit, cum aliquid eius, de quo loquimur, narrandum est.

In deliberatione privata narratio non erit.

DE

DE CONFIRMATIONE.

Confirmatio præcipua pars orationis, in qua exponenda argumeta nostra, & contraria dissolvenda: ad quam rectè faciendam, cognoscendus est cause status.

Status est quaestio, quæ ex prima causarum consuetudine nascitur: ut *Milo occidit Clodium*, & *Milo non occidit Clodium*: è quibus nascitur hæc quaestio. *An Milo occiderit Clodium.*

Triplex est status causarum: coniecturalis, nominis, & qualitatis. Coniecturalis, in quo si, nec ne, querimus: ut *Sitne Clodius insidiatus Miloni?*

Nominis, vel finitionis, cum quid sit aliquid, & quo nomine afficiendum, investigamus: ut *Sitne Iulius Cæsar Rex, an Tyrannus?*

Qualitatis, in quo de utilitate, æquitate, honestate differitur, deque contrarijs: ut *Rectène fecerit Romulus, cum fratrem interfecit.*

Ratio dicitur, quæ affertur à reo depellendi criminis causâ; firmamentum, quod ab accusatore ad labefactandam rationem affertur: Ex rationis verò, & firmamenti consuetudine oritur quaestio quædam, quæ iudicatio appellatur.

Argumenta verò ita collocabit orator, ut firmissimum quodque sit primum, dum ea, quæ excellent, serventur ad extremum. Siqua erunt me-

mediocria, in mediam turbam coniciantur.

Argumentatio est argumenti explicatio: conficitur cum ex locis, aut certa, aut probabilia sumpseris. Huius septem sunt species: syllogismus, enthymema, inductio, exemplum, epicherema, sorites, dilemma.

Syllogismus, qui & ratio cinatio dicitur, constat propositione, assumptione, complexione: *Omne bonum est expetendum; eloquentia est bona: ergo expetenda.* Eam quidam quinque partibus constare volunt, adiungentes propositioni, & assumptioni probationem.

Virabimus similitudinem, quæ satietatis mater est, non semper ordientes à propositione, sed interdum ab assumptione, nonnumquam à complexione.

Enthymema syllogismi pars, vel syllogismus imperfectus, quia caret propositione, aut assumptione: ut *Eloquentia est bona: ergo expetenda.*

Inductio, argumentatio, quæ ex pluribus collationibus pervenit quò vult, hoc modo.

Ars tua, Tiphys, iacet, si non sit in equore fluctus.

Si valeant homines, ars tua, Phæbe, iacet:

Ergo apparet virtus, arguitur quæ malis.

Exemplum est inductio imperfecta, in quo ex una re singulari alia inducitur, hoc modo: *Deus pepercit Magdalena penitentiam agentis: ergo, & tibi parceret.*

Epicherema breuiter comprehensus syllogismus, ut: *Sine causa dominum seruus accuset.*

Sorites contra multas argumentationes conuolvit acervatim.

Dilemma in quo utrum concesseris, reprehenditur Cicero: *Discede, atque hunc mihi timorem eripe: si verus, ne opprimar, sin falsus, ut tandem aliquando timere desinam.*

Refutatio, est reprehensio, per quam argumentando adversariorum confirmatio diluitur, aut infirmatur, aut elevatur.

Peroratio, extrema pars orationis; huius duæ sunt partes, amplificatio, & enumeratio. Enumeratio nonnumquam laudatori, suassori non sapè, accusatori sapius, quàm reo, est necessaria: huius duo sunt tempora, si aut memoriæ diffidas eorum, apud quos agas, vel intervallo temporis, vel longitudine orationis, vel frequentatis firmamenti vim est habitura causa maiorem. Quæ repetemus, quàm brevissimè dicenda sunt, & cum pondere aptis sententijs, & figuris varianda.

LIBER TERTIUS.

In eloquendo excellentem cum putat Cicero, qui ita dicit, ut probet, quod necessitatis est: ut delectet, quod suavitatis: ut moveat, quod

est victoria: Tria enim sunt munera oratoris: docere, delectare, movere: quorum unumquodque diversum dicendi genus desiderat; imum, medium, summum.

Imo, id est humili, & tenui, sed subtili, & acuto utitur, qui docet: hoc genere fiunt Epistolæ, eclogæ, commentaria: comædiæ, interpretationes, narrationes, sermones familiares.

Medio, id est temperato, & mediocri, utitur, qui delectat: hoc genere scribuntur historiæ, orationes generis exornativi, vel totæ, vel in parte, ut exordio narratione.

Summo, id est copioso, & pleno utitur, qui movet: hoc genere fiunt tragædiæ, poemata heroica, orationes in genere iudiciali, vel totæ, vel in aliqua parte, ut narratione graviori, confirmatione, confutatione; peroratione acriori, vel congressu graviorum personarum.

In elocutione spectandum, ut Latine, ut plane, ut ornate, ut aptè dicamus.

Omnis orationis ornatus, aut est in singulis verbis, aut in coniunctis. Verba aut propria sunt, & quasi nata cum rebus ipsis, aut verò translata. Curandum oratori, ut verbis lectissimis utatur.

Verborum simplicium alia natura sunt consonantiora, grandiora, nitidiora, quæ aurium iudicio ponderanda sunt: sic consonantius est *moderatio*, quàm *modestia*, grandius *profligatissimus*,

malis, quàm malus; nitidius bos, quàm vacca.
 Obsoletis verbis, & poeticis raro, & vix utendum in oratione.

Græci in fingendis vocabulis libertimi, Latini id vix licuit.

Tropus est verbi, vel sermonis à propria significatione in aliam cum virtute mutatio, ut *late segetes*: nam lætitiâ hominum est propria; aliena verò à segetibus. Tropi sunt undecim: septem in uno verbo: Metaphora, Synecdoche, Metonymia, Antonomasia, Onomatopœia, Catachresis, Metalepsis. In oratione verò quatuor, Allegoria, Periphrasis, Hyperbaton, Hyperbole: quibus addunt Ironiam.

Metaphora, seu traslatio, est; eum nomen aut verbū transfertur ex loco illo, in quo proprium est, in eum; in quo proprium non est. *hic homo omnibus allatrat.*

Synecdoche tropus est, in quo ex parte totum, aut ex toto partem, aut ex antecedentibus sequentia intelligimus. Fit octo modis: ex parte totum intelligitur, ut ex recto domus: huc peruenit cum ex uno plures intelliguntur, ut Hispanus, pro Hispanis; aut genus è forma; ut Mathematicus leo, pro quovis leone; aut ex materia res universa, ut ferrum pro gladio. Contra verò ex toto pars, ut fons pro aqua: hunc spectat cum è pluribus unus intelligitur, ut nos Consules, aut

è genere species, ut ales pro aquila: ex antecedentibus sequentia intelliguntur. Virg.

Aspice aratra, iugo referunt suspensa iuvenci.
 Ex sequentibus antecedentia. Idem.

Atque umbrata gerunt civili tempore queren.

Metonymia est tropus, in quo causas per effecta, vel effecta per causas, vel ex eo, quod continet, id quod continetur, vel rem è signo intelligimus: causa pro effectū ponitur, ut inventor, aut author alicuius rei pro re inventa: sic Bacchus pro vino, Ceres pro pane, Plato pro scriptis eius. Effectus pro causa, ut mors pallida, quia facit pallidos, continens pro contento; sic Roma pro Romanis, aut possessor pro re possessa. Virgil.

Iam proximus ardet Vcalegon.

Aut signum pro re, ut toga pro pace, fasces pro magistratu.

Antonomasia ponit aliquid pro nomine, ut everfor Cartaginis pro Scipione. Si addatur proprium nomen, iam non erit Antonomasia, sed epithetum.

Onomathopœia, id est, fictio nominis, ut sibilus, Græcis inter maximas virtutes numeratur, Latinis vix permittitur.

Catachresis non habentibus nomen suum accomodat quod in proximo est; ut ædificare classem, vel equum.

Metalepsis, id est, transfumptio ex alio in aliud, velut viam præstat. Virg.

Post aliquod mea regna videns, mirabor aristas.

Ubi aristas pro annis posuit gradatim ascendens ab aristas ad spicas, ab spicis ad tegetes, ab his ad ætates, ab ætatibus ad annos.

Allegoria aliud vervis, aliud sensu ostendit. Virgil.

Sed nos immensum spatijs confecimus æquor.

Est duplex aut tota, aut mista.

Ironia, quam illusionem vocant, contrarium verbis ostendit, ea aut pronuntiatione intelligitur, aut personâ, aut rei naturâ. Cicero. *Verres homo sanctus, & diligens,*

Periphrasis est tropus, qui pluribus verbis explicat, quod uno, aut paucioribus dici potest. Idem.

Tempus erat, gelida quo primum terra pruina.

Spargitur.

Hyperbaton tropus est solis poetis relinquendus, qui verba dividit. Virg.

Septem subiecta trioni.

Hyperbole, est ementiens superiectio. Virg.

Fulminis ocyor alis.

Modus tamen in augendo, & minuendo adhiberi debet, etsi enim omnis hyperbole est supra fidem, non tamen debet esse ultra modum.

DE FIGURIS.

¶ Figura est conformatio quædam orationis remota à communi, & primum offerente se ratione, differt à tropo, quod figura proprijs verbis fieri potest, quod non cadit in tropos.

Figure alię sunt verborum, alię sententiarum. Verborum figura mutatis verbis tollitur: sententiarum verò permanet quibuscumque verbis uti velis. Verborum figura est quæ ipsius sermonis insignita continetur perpolitio.

Figure verborum tribus modis fiunt, adiectione, detractio, similitudine.

FIGURÆ PER ADIECTIONEM.

¶ Repetitio est eiusdem verbi crebra à primo repetitio. Cicero. *Nihil agis, nihil moliris, nihil cogitas.*

Conversio, cum in idem verbum sepe conicitur oratio. Idem, *Panos Populus Romanus iustitiã vicit, armis vicit, liberalitate vicit.*

Complexio, quæ repetitionem, & conversionem complectitur. Idem. *Quis legem tulit? Rullus. Quis maiorem P. R. partem suffragijs privavit? Rullus.*

Conduplicatio est verborum geminatio. Idem.

Vivis, & vivis non ad deponendam, sed ad confirmandam audaciam.

Traductio est cum verba paululum immutata ponuntur. Idem. *Pleni sunt omnes liberi, plena sapientium voces, plena exemplorum vetustas.*

Synonymia est cum verba idem significantia congregantur. *Abijt, excessit, erupit, evasit.*

Polyyndeton, est schema, quod coniunctionibus abundat. Virg.

Tectum que, laremque.

Gradatio, cum gradatim sursum versum reditur. Cicero. *Africano virtutem industria, virtus gloriam, gloria amulos comparavit.*

FIGURÆ PER DETRATIONEM.

¶ Dissolutio, vel Afyndeton, cum demptis coniunctionibus dissolutè plura dicitur. Cicero. *Gallia huius virtuti, fidei, felicitati commenda est.*

Adiunctio, in qua ad unum verbum, quod primum, medium, vel postremum collocatur, plures sententiæ referuntur. Cic. *Vicit pudorem libido, timorem audacia, rationem amentia.*

Disiunctio, cum unum quodque certo concluditur verbo. Idem. *Homerum Colophonij suum esse dicunt, Chij suum vendicant, Salaminij repetunt.*

Sinecdochæ, vel præciso, figura est cum sub-

trac-

tractum aliquod verbum ex cæteris satis inteligitur. Idem. *Sermo nullus, scilicet nisi de te, quid enim potius?*

Sinæciosis, quæ duas res diversas obligat hoc modo: *Tam deest avaro, quod habet, quam quod non habet.*

FIGURÆ PER SIMILITUDINEM.

¶ Annominatio, vel Paronomasia, est, cum verba paululum immutata, & deflexa in oratione ponuntur, *non leno, sed leo.*

Similiter cadens, cum in eisdem casus verba cadunt, *egens virtutis, abundans felicitatis.*

Similiter defluens, cum five in nominibus, five in verbis, five in illis quæ declinare non possunt, similes exitus sunt. Idem. *Audacter terribis, humiliter placas.* Similiter cadens fit in nominibus, & verbis tantum; similiter defluens in omnibus orationis partibus.

Compar, Græcè Isocolon, habet orationis imembra, quæ constat ex pari ferè numero syllabarum. Idem, *extrema hyeme apparuit, incerte vere suscepit, media æstate confecit.*

Contrapositum, vel antitheton: cum singula singulis opponuntur. Idem. *Vicit pudorem libido, timorem audacia, rationem amentia.*

Commutatio, cum duæ sententiæ inter se discrepantes ita efferuntur, ut à priori posterior

con-

contraria proficiantur. Idem, *Non ut eadem vi-
vo, sed ut vivam edo.* Danda opera est, ut parçè,
& cum res polcet, verborum figuris utamur:
deinde sciendum, quid quisque in orando pos-
tulet locus, quid persona, quid tempus. Nam
plerumque verborum cura derogat affectibus fi-
dem.

FIGURÆ SENTENTIARUM.

¶ Figura sententiarum est, quæ non in verbis,
sed rebus ipsis quandam habet dignitatem.

Interrogatio est quæ non sciscitandi, sed ins-
tandi gratiâ assumitur. Idem, *Quo usque tandem
abuterè Catilina patientia nostra?*

Responsio cum aliud interroganti ad aliud,
quia sic utilius sit, occurritur, tum augendi, tum
declinandi criminis gratiâ ut Rogatus testis an
à reo vapulasset? *Et quidem innocens,* inquit quæ-
ro, *an occiderit hominem? R. latronem.*

Subiectio, cum orator, vel interrogat se ipsum,
& responderet sibi, vel cum alium rogaverit, non
expectat responsum, Cicero. *Apud quem hoc di-
co? Nempe apud eum, qui cum hoc sciret. &c.*

Occupatio, cum id quod abijci potest, occu-
pamus, ut in divinat. *Si quis vestrum, iudices, mi-
ratur, ubi Cicero rationem reddit, cur ad accu-
sandum descendat, ubi semper defenderit.*

Correctio, quæ tollit sententiam aliquam, &
eam

eam aliâ, quæ magis idonea videtur, emendat, &
corrigit. Idem, *Non enim furem sed raptorem, non
adulterum, sed expugnatorem pudicitia, non sacri-
legum, sed hostium sacrarum.*

Dubitatio, cum dubitat, quid agendum, aut di-
cendum sit. Idem, *Quid primum querar; aut unde
possissimum axordiar.*

Communicatio, cum aut ipsos adversarios
consultimus, aut eum iudicibus deliberamus, ut
si vos eo in loco essetis, quid aliud fecissetis;

Prosopopeia, personarum ficta inductio, qua
urbes etiâ, & populi voces accipiunt, formæ
item rerum, quæ corporis expertes sunt, ut fa-
ma, virtus.

Apostrophe, averfus à iudice sermo. Cicero.
*Quid tuus ille, Tubero, in acie Pharsalica gladius
agebat?*

Hypotyposis est illustris explanatio, rerum-
que quasi gerantur, sub aspectum subiectio,
Idem. *Inflammatus scelere, ac furore in forum ve-
nit ardebant oculi, toto ex ore crudelitas emicabat.*

Ethopæia, est imitatio vitæ, ac morum alieno-
rum, sermonumque descriptio: nam in factis, &
in dictis versatur. *O dii homi! Quam teter incede-
bat! Quam truculentus! Quam terribilis aspectu!
Unum aliquem te ex barbatis illis exemplum imper-
rij veteris, imaginem antiquitatis, columnen Reip.
diceret inueneri.*

Emphasis, Latine significatio est, cum ex alio quo dicto latens aliquid eruitur.

Iacuitque per antrum immensum.

Eloci spatio Cyclopiæ magnitudo intelligitur.

¶ Suspendatio, est figura, qua diu suspenduntur auditorum animi, atque aliquid deinde inexpectatum subiungitur, Cicero: *Quid deinde, quid censeatis? Furtum fortasse, aut predam aliquam?* Mox subiicit, quod erat improbius. Interdum etiam re aliqua exaggerata ad aliquid levius descenditur.

¶ Pretermisio, cum dicimus nos præterire, aut non scire, aut nolle dicere id quod tunc maximè dicimus. Idem. *Non queror diminutionem vectigalium, non flagitium huius iacturæ.*

Licentia, cum apud eos, quos vereri, aut metuere debet orator, tamen aliquid pro suo iure dicit, quod eos minimè offendat. Idem pro Lig. *Vide quid licentiæ Caesar, nobis tua liberalitas det, vel potius audaciæ.*

¶ Concessio, cum aliquid etiam iniquum videtur orator pati, atque concedere, ut quæ deinde dicturus est, graviora videantur. Idem *Levia sunt hæc in hoc reo crimina: metum virgularum naboribus nobilissimæ civitatis pretio redemit, humanum: alius ne condemnaretur, pecuniam dedit, usitatum est.*

Ironia, cum contra ac dicis accipi, & sentiri vis:

vis: differt à tropo, quòd tropus brevior est, & apertior, at in figura totius voluntatis fictio est. Idem. *P. Clodij mortem æquo animo nemo ferre potest, luget senatus, meret equester ordo, tota civitas confecta senio est.*

¶ Distributio, cum aliquid in plures partes distribuitur; quarum unicuique ratio deinde subiungitur. Idem. *Alexandro, neque in deliberando consilium; neque in prælizando virtus decrat: nam in dubijs apparebat sapientissimus; cum confligendum esset cum hoste, fortissimus.*

¶ Permissio, cum alicui rei vehementer confidimus, & ostendimus nos eam tradere alicuius voluntati. Idem. *Ego, iudices, summum, ac legitimum causa meæ ius omitto, vobis permitto.*

¶ Apophoresis, quam nonnulli reticentiam, appellant, affectus animi, vel ire, vel sollicitudinis ostendit, idque tacendo. Virgil.

Quos ego: sed motos præstat componere fluctus.

¶ Deprecatio est, cum opem alicuius imploramus. Cicero. *Hoc nos metu C. Caesar, per fidem, & constantiam, & clementiam tuam libera.*

¶ Execratio, qua malum alicui precamur. Idem. *Dij te perdant, fugitive, ita non modo nequam, & improbus, sed & fatuus, & amens es.*

¶ Epiphonema est rei narratæ, vel probatæ summa acclamatio. Virgil.

Tantæ molis erat Romam condere gentem.

Exclamatio est, quæ significationem doloris, aut indignationis, aut admirationis, aut lætitiæ, aut alium animi motum conficit; idque aut narrata re, aut amplificata. Cicero. *O spectaculum miserum, atque acerbum!*

¶ Apolrophe est conversio orationis ab iis ad quos habetur, aut ad presentem, aut ad absentem, ad aut inanimata. Idem. *Vos enim Albani tumuli, atque luci, vos, inquam, imploro, atque obsecro*

DE COLLOCATIONE.

¶ In collocatione necessaria sunt ordo, & iunctura, ut oratio sit lenis, coherens, & æqualiter fluens.

¶ Ordinis observatio est in singulis verbis, & contextis. In singulis cavendum, ne decrecat oratio, & fortiori subiungatur aliquid infemius, ut sacrilego fur. Verbo sensum claudere, si compositio patiatur, optimum; quod si asperum erit, orationi consulendum.

¶ Iunctura concinna, & elegans erit, si verba extrema cum consequentibus primis ita iungamus, ut nec asperè concurrant, nec vastius deducantur, ut *exercitus Xerxis; ars studiorum; viro optimo obtemperare.* ¶ Ultimæ syllabæ verbi propriæ, ne sint primæ sequentis, ut *res invise vise sunt.* ¶ Monosyllaba, si multa sint, ut, & dissylla-

laba, malè continuabuntur. Item multa similiter cadentia, & desinentia vitiosa sunt.

Orator sic illigat sententiam verbis, ut nihil inane, nihil inconditum, nihil in oratione sit redundans; hoc fit numero oratorio.

Aures, vel animus potius aurium nuntio quandam in se continet vocum omnium mentionem, cuius observatio numerosæ orationis artem peperit.

Verius certis legibus adstrictus est, in oratione nihil certum; nisi ut sententia aptè verbis comprehendatur; adeo ut versum in oratione fieri, aut periodum ab hemistichio incipi vitiosum putetur; numerosam tamen esse probatur.

Tota periodus numerosa sit; necesse est.

Initia optime nascuntur à Dactylo, Cretico, Anapæsto. Dochimus quovis loco aptus, dum semel ponatur. In extremo tres sunt servandi pedes, quos aut choreos, aut spondeos, aut alternos esse oportebit. Aristoteles poni ultimum, Cicero Creticum aptiorem putat.

Media periodo in humili oratione iambus erit frequentissimus, præon in ampliori: in utraque dactylis, creticis, dochimis, spondeis locus est.

MEMORIA.

¶ Hæc cum alijs artibus sit communis, quæ arti-

artificioſa eſt, oratoriæ artis pars exiſtimatur.

Si tamen quis unam, maximaque artem memoria quærat, exercitatio eſt: multa edifcere, multa cogitare, & ſi fieri poteſt; quotidie, eſt potentiſſimum.

PRONUNTIATIO.

¶ Aplerisque actio dicitur, ſed prius nomen à voce, ſequens à geſtu, huius partes ſunt vox, & geſtus. Vocis mutationes totidem, quot animorum. Iracundia acutum vocis genus deſiderat, incitatum, crebro incidens. Miſeratio, ac amor plenum, flexible, interruptum, ſebile. Metus demifſum, hæſitans, abiectum. Voluptas effuſum, tenerum, hilararum. Geſtus vocem ſequi debet. Status erit reſtus, rarus inceſſus, nec ita longus; excuſſio moderata, caque rara; ceryicum nulla mollities, nulle argutiæ

digitorum: In ore, & præcipue

in oculis, maxima vis.

FIN.

SI-

SIDRONIJ HOSCHIJ,

E SOCIETATE IESU,

LACHRYMÆ SANCTI PETRI,

ELEGIA I.

Peccatum ſuum deſlet.

SI qua fides ſuper eſt periuro, poenitet cheut
Poenitet. Hæc cauſam vox agit una meam.

Cætera dicetis, lacrymæ, ſi vocis habetis

Pondera ſi nulla fallitis arte fidem.

Ite igitur, facinulque meum, culpamque piate;

Non intermiſſis currite ſemper aquis.

Vos mihi ſubſidium ſuistis, vos peccatoris huius

Ex aliqua ſaltem parte levatis onus.

Ite, ſed abſque modo: cauſa immoderata dolendi eſt

Illa ſibi noctes vendicet, illa dies.

Ite, nihil ſatis eſt, non ſi crefcatis cundo;

Crefcere collectis ut ſolet auis aquis.

Non ego meſuram vobis, non tempora pono,

Nec mea me patitur ponere cauſa modum.

Non moveor damnis fortunæ criminæ factis,

Nil cupere, & fluxas ſpernere doctus opes.

Non ciet hos luſtus, aut rapti funus amici,

Aut labes fame non abolenda mee.

Indigna eſt lacrymis leuium iactura bonorum,

Vitam quatuor digna dolore mea eſt.

Et quamvis lacrymis facile eſt ſeparabilis illa;

Nulla tamen lacrymis dignior eſſe poteſt.

Hic

Hei mihi periuro, toties quod diximus ore,
Mens meminisse horret, lingua ferere timet.
Vos igitur, lacrymæ, periuria dicite nostra,
Nil dolor hic linguæ voce querentis eget.
Vos eritis, dum clausa mihi Pudor ora tenebit,
Reccati testes, & medicina mei.

Hæc & lacrymæ viles, nostris neque luctibus aptæ!
Currere sanguineæ debueratis aquæ.
Qualibus hac ipsa perfusus nocte madebat,
Cui tanti luctus pars ego magna fui.
Mens abit, & morior, quoties lacrymantis imago,
Orantisque Patrem forma, modusque subit,
Affixis telluri oculis, sparsisque iacebat
Crinibus, & longas flens dabat ore preces.
Illum ego, qui flebat, testor, collemque cruentum,
Et quæ servat adhuc signa doloris humus.
Sanguis erant lacrymæ: stillabant sanguine vultus:
purpureus multo sanguine sudor erat.
O, ego quàm vellem tales quoque fundere fletus!
Erumpe ex oculis unda cruenta meis.
Crimina quæ fontes alios fecere, piari
Conveniat lacrymis, sanguine nostra decet.
Sanguine pro lacrymis aliena piacula flevit;
Ut mea deplem, sufficietis aquæ?
I eruo ex oculis: possit mea causa cruorem:
Quamvis nec scelus sit satis ille meo.
Et quota pars oculi sunt corporis; **O** mihi possit
Omnibus exundans artubus ire cruor.
Et mihi sunt venæ, & venæ mihi sanguine turgent:
Erumpe ex oculis unda cruenta meis.
Quid mihi nunc prodest cum parvis humida cymbis
Retia; quid patriam deservisse calam?
Quid, quas ipse mihi victus formidina clausi,
Cælestes aliis Pandere posse fores?
Omnia perdidimus, Cælumque, animumque, Deumque:

Nullaque non scelere debita pœna meo est.
Sed pœnam meruisse parum est: quod torquet, & urit,
Illius est nostro crimine læsus amor.
Offendisse illum mihi prima, & maxima pœna est:
Erumpe ex oculis unda cruenta meis.
Debueram Dominum vitæ præferre: negavi:
Morte nec in medi perfidus esse: fui.
O utinam nocitura mihi pars pelsima nostri
In medijs vervis lingua revulsa foret:
Mene negasse Deum, flexo qui poplite pronus
His pedibus latices hac quoque nocte dedit?
Qui nobis dedit ipse suum cum sanguine corpus,
Cumque daret, mores, dixit, at esse mei.
Sic memorem ille sui tanto me munere fecit,
Erumpe ex oculis unda cruenta meis.
Sic certe steteram, si non de marmore, si non
De ferro nobis pestus, & ære foret.
Interea dum, vota nihil conceditur ultra,
Ex oculis saltem currite semper aquæ.
Qualibus æternis manant è fontibus undæ,
Quæ vena nunquam deficiente fluunt.
Tempus erit cum vos sanguis fortasse sequetur,
Si modò non fallam rursus, ut antè, fidem.

ELEGIA II.

In specu se flens accusat.

Rupes dura, mei verisima cordis imago,
Horrida, sed lacrymis apta latebra meis.
Ad te flens venio læthali faucibus istu,
Squalidus immisissis mœsta per ora comis.
Accipe me, profugumque tuo, precor abde sub antro,
Et referant gemitus concava saxa intos.

Tu mihi deserta sedes securior aula es:
 Non hic, qui rursus plurima querat, erit.
 Hic licet arcanos animi depromere sensus,
 Has inter tenebras tuta querela mea est.
 Hic impune licet quis sim, quali que fateri,
 Hic mea me tuto prodere lingua potest.
 Ille ego sum miles verbis animosus, & audax,
 Et lolo fortis nomine, rebus iners.
 Ille ego sum prima quem stravit femina voce
 Oblitum Domini, cum Dominoque, mei,
 Qui nil sum veritus, tantum ne cognitus essem,
 Perfidie testem sæpe vocare Deum.
 O testis, iudexque mea certissime culpa,
 Quis de me sensus sit meus, ipse vides.
 Nunc ego te melius testem voco: iusta doloris
 Quam tibi causa mei, tam dolor ipse patet.
 Hic es, & hos gemitus, & quidquid dicimus audis,
 Has lacrymas oculis aspicias ipse tuis.
 O dulces oculi casus solatia nostri!
 O spes, o cymbæ sydera certa meæ.
 In tantis animi tenebris vos prima fuistis
 Lux mihi, servatus vestrum ego dicar opus.
 His oculis, qui me lapsum monuere, gementem
 Aspice lugentis speciem, vestraque, sinusque,
 Antraque de lacrymis humida facta meis.
 Aspice lassatas tundendo pectora palmas,
 Et moreat vultus mœsta figura tuos.
 Non precor antiquo, quo non sum dignus, honori
 Reïdi, nec regimen puppis habere tua.
 Clavum alius teneat, remis ego perfidus addar,
 Est mihi, quæ remos torqueat, apta manus.
 Non ego servitium, quantumvis vile, recuso;
 Dummodò sim tecum, quidlibet esse feram.

ELE.

ELEGIA III.

Delicti veniam deprecatur.

Tene ego littoribus, linoque affluetus, & hamis,
 Ad tua de medijs regna vocatus aquis.
 Tene ego sustinui periuris lacerare verbis,
 Et Dominum toties esse negare meum?
 Hæc mea magna fides? Sic vita charior ipsa
 Tu mihi? Sic nostra morte probatur amor?
 Tu mihi te, cælumque, caele, cymbæque reliquæ
 Das pretium, & puduit me tamen esse tuum.
 Mene tui puduit? Certè tuus esse negavi
 Ausa que non novi, dicere lingua fuit.
 Certè ego iuravi de te nil scire, nec ullo
 Foedere comunctum te mihi, meque tibi.
 Quis tibi tunc sensus de me fuit? Acrius urens,
 Quam quod nos dedimus, non puto, vulnus habes.
 Debit hic gemulus penis accedere tantis,
 Ut tibi pars essem summa doloris ego?
 Non tantum doluere tibi, scississima quamvis,
 Vulnere, quam linguæ perfida verba meæ.
 Qui placidus fuerat media inter verba vultus,
 Peccato cepit tristior esse meo.
 Indè tui sensus crevit sine fine doloris;
 Unde tuus crevit, crescit, & inde meus.
 Militiæ pars prima tuæ tua signa reliqui
 Perfidus. Hoc cælum, terraque ferre potes?
 Parce, pater, neque, quod merui, me fulmine perde,
 Nec mihi sub pedibus rupta dehiscat humus.
 Parce, pater: mea me satis, heu! Periuria plectunt:
 Illa tuo gravior fulmine poena mihi est.
 Viribus ut totis me tua detonet ira,
 Mens sibi supplicium perdat manus erit.
 Quod redimi saltem flamma si vindice possit,

V.

Quam

Quam euperem flama vindice posse mori!
 Hei mihi! Cur volui me fortior esse videri;
 Hei mihi: cur unquam lingua locuta mea est?
 Cum mihi calcitrans veligia ferre per aquor
 Posse datum est, tutam cur dedit unda viam?
 Cur me preffata sinit? Cur me, quod cepit eunti
 Cedere, non totis obruit equor aquis?
 Quantum perfidice mecum perisset in illo!
 Quanta sub his mecum culpa sepulta foret!
 Securo nunc vestra gradu me terga prementem
 In quantos ludus subhiuistis equae?
 Nunc ego naufragium sum passus tristius illo,
 Quo mare deducens me tumulesset aquis.
 Parce, pater, medijs iactur dum naufragus undis;
 Si me non recipis, quis mihi portus erit?
 Quae mihi sola super, tabulam ne subtrahat nanti,
 Nec dura gemitus aure repelle meos.
 Semper habent aditus ad te suspiria molles,
 Ad te, ne pereant, qui petire, vocas.
 Quodque iuvat, cum sis hominum iudexque, Paterque
 Praecipue titulum nominis huius amas.
 Iudicis officium est punire; ignoscere Patria;
 Sis mihi, quod maxis omnibus esse, Pater.
 Hoc eris, hoc potius celebrati nomine gaudes,
 Naturae pietas conuenit illa tux.
 Novi ego te, quamvis toties te nosse negavi:
 Et pius, & placido respicis ore reos.
 Tardus es ad penas, & quae non mittere malles;
 Invita mitis fulmina rara manv.
 Laesus eras, memini: iusto pete fulmine fontes,
 Diximus; offensa est fulmine digna tuo.
 Pareite, dicebas, quid sit, nescitis amare,
 Non est ingenij spiritus ille mei.
 Profuit hoc illis, profuit mihi: testis amoris,
 Exemplumque tuae sum pietatis ego.

Illa mihi pietas miseris solantis inhaeret,
 Quos labor, aut animi triste gravaret onus,
 Ad mea, dicebas, celsis precepta venite!
 Quisquis eris, nostra laetus abibus ope.
 Hac ego te fretus venio tibi crimina pondus
 Sunt mea, mens isto victa labore gemit.
 En venio, tu, quo premitur, solari labore,
 Mole quo immensa me gravat, aufer onus.
 Ah! Quid agam, tua cum supplex ante ora iacebo?
 An potero lingua pauca tremente loqui?
 Haecine, quae toties te lingua est cula negare,
 Perfidia poterit disere, parce meo?
 Ut puto, non poterit, verba imperfecta relinquet,
 Et rumpet medios victa pudore sonos.
 Sed licet haec taceat, gemitus, lacrymaeque loquuntur
 Haec quoque si desint, ingemuisse sat est.
 Tu gemitum, meditata magis quam verba requiris;
 Hic index animi certior esse solet.
 Ut fleat, vincatque tuam, quam deprecor, iram,
 Facunda mutus plus valet arte dolor.
 Sic venio supplex, quamvis peccasse doleantem,
 Me meus haec intra decine vanda timor.
 O Pater, hoc tantum, veniam concede dolenti,
 Et lacrymas nobis mittis in ore vide,
 Per qui te genuit, verissima cuius imago es,
 Et qui te voluit, quod sumus, esse, Patrem.
 Qui nos, ut serves, vitam te perdere insuit,
 Qui vul, nos pretinuum sanguinis esse tui.
 Perque tuum, quo vile genus dignavis, amorem,
 Qui te, quod modo frers, ferre coegit onus.
 Per quos iam pateris, per quos patiere dolores,
 Dum peragis nostrae grande salutis opus.
 Sic testata tuum celebret clemencia nomen,
 Araque sit miseris semper aperta reus.
 Sic quod scire dedit genitor mihi, vesper, & ortus

Te genus esse Dei credat, & esse Deum,
 Exemplo sic quisque meo speretque, sciatque;
 Littora naufragio tuta patere suo,
 Sic parere tuis affluat legibus orbis,
 Et pretium mortis non sit innane tux.

ELEGIA IV.

Nimiam fiduciam suam arguit.

Quid miser hæc lachrymis, & questu saxa fatigas?
 Tam graviter læso numine, flere parum est,
 Non bene corrigitur solis ignavia votis;
 Magnanimus votis quilibet esse potest.
 Si bene penituit, factis testare dolore,
 Læsa semel, factis est reparanda fides.
 Et plusquam lachrymis commissum dilue crimen
 I, repete intrepido tecta relicta pede.
 Hic fiendi locus est: hic te peccasse fatere,
 Nec premat ignavus libera verba timor.
 Hic te petiurum, mentitumque omnia dicas:
 Hic flens da fidei pignora certa tua.
 Illum ego, dic, novi, toties quem nosse negavi
 Pro quo non metuam, vivat ut ipse, mori.
 Illum ego, dic, vidi subito compefcere ventos
 Illum ego turbato ponere iura mari.
 Cum voluit, vacuis panes crevere canistris:
 Cum voluit, liquida vina fuisset aquæ.
 Illius in laudes rupere silentia mûti:
 Equato claudi subsistere pede.
 Debuit huic lucem cœcus, seu matris ab alvo,
 Seu morvi vitio luminis orbis erat.
 Sæpe Erebi futiæ vocem tremuere iuventis,
 Corporaque invita delcverere fuga.

Sæpe cadaveribus conspectis, vite, dixit
 Nec mora, vivebant, qui modò funus erant.
 Quod loquor, & spiro, quod cœlum, & sidera cœli
 Aspicio, quod adhuc virimus, ille dedit.
 Talibus, atque alijs (culpar si cura pianda
 Est tibi) perfidiæ verba refelle tua.
 Hoc placet; hoc fixum est, ut sunt, quæcumque fatebor,
 Utque animi nobis, sic fati oris erit.
 Imus, & obstantes certum est perumpere turmas;
 Si perimar, fidei mors mea pignus erit.
 Imus, & ia media mōdemur fortiter aula;
 Perfidiæ miles vindictæ ense meam.
 Forfan, & intrepido conferta per atria gressu
 Evandam Domini chara sub ora mei.
 Hic ego perfusus lachrymis, plenusque pudoris,
 Proximar supplex illius ante pedes.
 Hic ego, delicti veniam (nisi verba dolentis
 Impediant lachrymar) voce tremente petam.
 Aut mihi placatum felix audacia reddet,
 Aut animi saltem conscius huius erit.
 Quid loquor? incautam malè fido in gurgite puppim
 Ad scopulos fractam, sit fati, esse semel.
 Hic erat, hoc mehini, qui me modò perdidit ardor,
 Impetus hic idem magna loquentis erat.
 Non tamen aut nudos Romani militis enses,
 Aut populi timeo, Pontificumque minas.
 Me timeo: mihi plus sum istis ipse timendus,
 Mobilis animi iam mihi nota mei est.
 Tam multos inter, quos fugi turpiter, hostes,
 Hostis ego mihi met maximus ipse fui.
 Nemo potest nobis tantum (sic velle) nocere,
 Quantum ego convineor iam nocuisse mihi.
 Parcite si gressum refero: quibus ante natavit,
 In tabula meritò naufragus horret aquas.
 Deoveo mihi funestas & abominor ædes:

Hic mens, & vires proebuere mea?
 Deserto satis est crimen lugere sub antro,
 Ne virtus iterum sit mea flenda mihi,
 Infelix, quem stulta sui fiducia tollit:
 Illa fuit nostri prima favilla mali.
 Hoc perdet multos, hoc multos perdidit ante,
 Metiri fas magna pericula suo,
 Omnia spondentem de se, sibi nilque timentem,
 (Expertus moneo) certa ruina manet.

Ni.

ELEGIA V.

Peccatū suum orbi manifestat.

Eloquas? An fleam! Dolor hoc pudor impedit illud,
 Mens variat, motus nec capit agra suos,
 Cede pudor, iustoque animi succumbe dolori,
 Et pars sit pœnæ culpa professa mea.
 Admonitū quamvis luctus renovantur amari,
 Eloquar infelix dedecus ipse meum.
 Nox erat, & montem Domini de more petebat
 Certus in hostiles sponte venire manus.
 Quos ego tunc animos, quos tēsi pectoris ignes?
 Ille meis nator vinctus ardor erat,
 Ipse ego te casus, dixi, comitabor in omnes,
 Pro te vel tecum petitus, & ipse mori.
 Insurgat Solyme, totis vomat agmina portis,
 Miles ego tecum, castraque, solus ero.
 Diffugiant alij, tenebrisque, & nocte tegantur,
 Tergaque militibus dent sua, pectus ego.
 Hoc caput obijciet, tumis se pluribus unum,
 Non ego de timidis, res ubi poscet, ero.
 Hei mihi quam brevis hic fuit, & temerarius ardor!
 Quam levis, & mendax impetus ille fuit!

Omni-

Omnibus exemplum fidei fore grande videbari
 Eheu! Perfidie duxque, caputque sui.
 Viderat hoc in me vitium, qui prospicit unus
 Omnia, cui melius quam mihi notus eram,
 Viderat, & vanis cave fidere viribus inquit,
 Fortiaque infirmus delinere verba loqui.
 Hæc nox hos animos, ne tu te falle, probabit
 Conscia perfidie sæpe futuræ tuæ.
 Quantum animis erroris inest! Non sensimus ipsum
 Ceu falli posset; veja monere Deum.
 Oblitimus monitis: prius æquore sylvæ sub alto
 Crescet, & in summis, diximus, alta iugis:
 Quam te destituam: non sum defector amoris:
 Testis erit fidei resque, locusque meæ.
 Interea trepidans, æc pallens morte futura
 Innocens Dominus tollit ad astra manus.
 Quæ species orantis erat! Reverentia pronum
 Straverat, et umpos sparserat ora cruor.
 Humebant crines; humebat sanguine pectus:
 Sanguineis guttis humida vestis erat,
 Collaque, cælestesque humeri, totumque precantis
 Undabat mixtis sanguine corpus aquis.
 Sanguine rotabant stillantia gramina circum:
 Sanguine, ceu rivis, sparsa rubebat humus,
 Dum paret, & pallet, dum flet, sudatque, suumque
 Supplicium ante oculos iam moriturus habet,
 Non potuit species me tam miserandam tenere,
 Quin gravis obrueret lumina fessa topor.
 Scilicet hæc virtutis erant præludia nostræ;
 Sic mea se primum visa probare fides.
 Arma sonant, fremitusque virum: coit omnis in unum
 Impetus: audaces instruo ense manus.
 Quid frustra fortes fuimus? Quid inutile ferrum
 Striximus? Haud illa tempus egebat ope.
 Barbara gens instat, stimulisque, & verbera lævit,

Vincta-

Vinclaque Divinas addit in arcta manus.
 Sponte sua vinctus rapitur tot ab hostibus unus.
 Mittis ab infestis ut solet agna lupis.
 Sic ubi cognovi, quod se permitteret hosti,
 Et sibi, quam poterat ferre, negaret opem.
 Tunc verò, extimui : scabam sine sanguine pallens,
 Attonitoque diu nil mihi mentis erat.
 Quid facerem ? Sequeter ? Misero timor obstat amoris :
 Terga dagem ? Prohibet vertere terga pudor.
 Ardua res, Domini fortem quamcumque subire,
 Inque eadem captas addere vincla manus.
 Sed tamen avelli, nec scire quis exitus illi
 Immineat, non est poena priore minor.
 Mens incerta diu dubijs affectibus errat,
 Quidque velit, nescit, nota nec ipsa sibi est.
 Sic ubi discordes exercent aquosa venti,
 Huc agit, & illud ventus, & unda ratem.
 Nil mihi, quod sequerer potius, fugeremque, subibam
 Res est mentis inops, consilijque timor.
 Cedit amor : fugio ; comitumque exempla secutus
 Obscuræ noctis munere tuta peto.
 Mox dubitans, medioque inhibens vestigia cursu,
 Quid facis ah ? Dixi : quò miser unde fugis ?
 Quid nisi mors superest, vitam si deseris ipsam ?
 Hæc pietas nullo concutienda metu.
 Spiritus hic ille est omni discrimine maior ?
 Hæc sunt militiæ splendida facta tuæ ?
 Vincit amor, redeo : sed non bonus augur eunti,
 Plurima dum subeunt, pes mihi tardus erat.
 Et sequor, & timido moveo vestigia passu :
 Ire iubebat amor, lentius ire timor.
 Et iam contigeram scelerati limina testi,
 Limina tam timido non adeunda pede.
 Ingridior : vires animus dabat ; at mihi quato
 (Et pudet, & dicam) quam prius ille minor,

Ah!

Ah ! Quoties finxi vultum, voluique videri
 Fortis, & oculos dissimulare metus !
 Ah ! Quoties oculos nostris in vultibus omnes
 Esse ratus, nostri conscia signa dedi !
 Heu quàm difficile est animum non prodere vultu !
 Hic aperit quidquid cura, timorque tegunt.
 Prima foris custos præsentis serva ; quis essem ?
 Prima mihi, capto tu comes, inquit, eras.
 Protinus ut trepidas vox hæc mihi percussit aures,
 Palloy in attonito plurimus ore fuit
 Ille refutabat linguæ mendacia pallor,
 Plus propè me patrio prodidit ille sono.
 Nil, ea dixit, agis : Galileum lingua fasetur
 Te tua ; te qui sis, teste negare potes ?
 Objicit hoc ipsum nobis mox alter, & alter,
 Et coniecturam, quo tueantur, habens.
 Tunc verò effreni periuria fundere lingua
 Cœpimus, & disis dedere mille caput.
 Nec memini vidiisse, nec est mihi nomine notus :
 Et peream, si non hæc ego vera loquor.
 Perquem Deum, perque omne sacrum, me nosse negavit
 Horruit ad voces impia turba meas,
 Nec verbis stimulanda meis me numinis ira
 Terruit : audacem fecerat ipse timor.
 At frustra, quod eram, volui non esse videri :
 Prodebat causam perfidia lingua suam.
 Dicebam quoties, non novi, nosse fatebar,
 Contra se testis lingua negantis erat.
 Sed licet esse meo quòd eram convincerer ore,
 Impietas aliud visa probare fuit.
 Tunc quoque me Domini pietas (quis credere possit ?)
 Non est ex merito passa perire meo.
 Flexit amans oculos, meque inter vincula spectans,
 Plus nostri est visus, quàm memor esse sui.
 Non torvam speciem, non præ se macta ferebant

Ora-

Ora minas, culpa signa nec ulla meae
 Vultus erat qualem mihi credere possim,
 Et dare placandi spem mihi velle sui.
 Quis mihi tunc, superi, concussit pectora motus?
 Sensimus ille oculus me miserantis erat.
 Tunc ego me demum cepti sentire nocentem:
 Tunc animo demum lux fuit orta meo.
 Nec mens venisset melior, nisi tanta fuisset
 Et maior Domino, quam mihi, cura mei.
 Præfata me crebris monuisset cantibus ales:
 Sic ego, non avium roge monendus eram.
 Egredior, læsamque si sem, turpemque timorem
 Exeror, & tanti conscientia techa mali.
 Turpiter evasi, quæ me quoque ferre decebat
 Vincula: peccando deteriora tuli.
 Hinc grave supplicium, peritura discere mentis
 Cogor, & iratum quid sit habere Deum.
 Ex illo madet os lachymis, semperque mædebit,
 Et brevior luctu vita futura meo est.

ELEGIA VI.

*Fragilitatem suam agnoscit, &
 deplorat.*

Dicebam, memini, geminos revolatus in ortus
 Iordanes vestis ante recurret aquis;
 Quam violem te, sancta fides, victulque timore
 Signa ferat Domini deservisse mei.
 Veterem Iordanes, flexoque relabere cursu:
 Deserui Domini prodita signa mei.
 Nec mihi Romulei fasces, strigæque secures,
 Nec mihi fecerunt arma, vitique metum.
 Vocibus ancillæ (res indignissima dictu)

Celsimus: Heu ubi tunc ille superbos eram?
 Qui me laudaram, qui nil nisi magna loquebar,
 Carnifices audeam inter, & arma mori.
 Omnia spernebam, quæ possent cumque timeri,
 Ducebamque animis inferiora meis.
 Pius quoque quam loquerer, demens mihi posse videbar,
 Concidit exigo spiritus ille metu.
 Nec saltim primum, qualvis terrore careret,
 Congressum vires sustinere meæ.
 Non cedit primis perausa securibus ilex,
 Nec nisi multiplici vulnere victa cadit.
 Firma diu prestat, nec iniquo pressa fatiscit,
 Pondere Tanarij caesa columna iugis.
 Nequicquam vento rupes pulsaturo, & imbris
 Indeicta manet, tutaque mole sua est.
 Non misus his fortis credi, dicique volebam:
 Quæ me desiceret vox falsis una fuit.
 Quod si me iudex, quod si me plena rogasset
 Curia, causa mihi nostra pudenda foret.
 Lumina percellit septem terrore tribunal,
 Forma que iudicij, quod timeatur, habet.
 Quæstior, iudex, lictores, vincula, carcer,
 Nomina sunt, quorum terret & ipse sonus.
 Nunc me seiva levi prostravit femina verbo,
 O pudor! Invehi vulnus ab hoste tuli.
 Si mihi dixisset quisquam, te femina vincet,
 Deque tuis spoliis viribus illa feret:
 I quoque dixissem, seiva venare leonem,
 Inque fugam dama verte sequente canes,
 Et tamen evenit, fieri quod posse negavi:
 Prostrati titulum cervæ leonis habet.
 O ego quam non sum, quod me miser esse putavi:
 Flammaque de stipula quam brevis orta mea cisti
 Viribus heu adij majora pericula nostris:
 En rudis illorum, nec mihi notus eram.

Quid possum, didici: me causa levisima fregit:
 Exitus est fastus stenda ruina mei.
 Intrepidus stabam: stantem levis impulit aura:
 Sic damno cepit doctior esse meo.
 Quid sumus? Aut qua spe meditatur grandia parvi,
 Esse aliquid falso nostraque, nosque rati?
 Cur nos decipimus? Cur nobis, quidlibet ausi
 De nobis stulte credere, verba damus?
 Nil magnum nostræ possunt promittere vires:
 Sponte sua, nullo coneucente, labant.
 Si Deus auxilio est, tunc omnia possumus omnes:
 Si non est, sine re nomen inane sumus.

ELEGIA VII.

Dolet se occasione peccandi non vitasse.

HEi mihi! Cur plusquam possum, me posse putavit?
 Cur nimium de me credulus ipse fui?
 Cur ego me præceps in aperta pericula misi,
 Nec Domini voces me tetigere mei?
 Admonuit quoties: rursus te fiducia perdet,
 Desituet vires impetus ille tuus.
 Vera quidem monuit; sed me meus ardor agebat:
 Plus sibi, quàm magno credidit ille Deo.
 Quis me cogebat sceleratæ accedere turbæ?
 Quis detestandæ limen adire domus?
 Fugissem melius; levior fuga culpa fuisset:
 Perfidia causas præbuit ille locus.
 Hic mihi, dedecoris quæ pars non ultima nostri est,
 Naufragij scopulus formina facta fuit.
 Fœmina prima novo dirum scelus intulit orbis:
 Perdidit humanum formina prima genus.
 Exitio fuit illa mihi: tempus in omne

Principium stendi, materiemque dedit.
 Illius exemplo miles quoque multa rogavit,
 Multaque me falso compulit ore loqui.
 Infestis odijs Dominus, furisique patebat,
 Et qui quis Domini pars erat ulla mei.
 Debueram vires, nisi mens mihi nulla fuisset,
 In tam præcipiti tempore nosse meas.
 Crystallus tenui leviter percussa lapillo
 Fragitur: infirmis causa pusilla nocent.
 Non bene rimosa decurrunt æquora puppes:
 Non bene lapsantes fulcit arundo pedes.
 Imposito glacies oneri non apta ferendo est,
 Quam primo leviter frigore vixit hyems.
 Quæ stat, & in summa tantum fundatur arena,
 Subruet impulsam ventus, & unda domum.
 Pervada, per scopulos si pandit lintea ventis,
 Fertur in exitium sponte carina suum.
 Corporibus sanis afflant contagia virus:
 Qui sapit, hæc vitet: proximitate nocent.
 Discite pollicitas, exemplo discite nostro,
 Per non tentandam non dare vela viam.
 Nemo sibi credat, nec adire pericula fidens
 Audeat; exitium, qui sibi fidit, amat.
 Hæc mihi si monito melius percepta fuissent,
 Non mea nunc forsitan naufraga cymba foret.

ELEGIA VIII.

Occasionem probandæ fidei à se neglectam esse, dolet.

AH potius nocitura mihi quam te cæta subissem,
 Ultima submotum me tenuisset humus:
 Aut subitus languor nervos solvisset euntis:
 Aut ruptum cita mors impedisset iter.

Non ego nunc feris periuria nostra querelis,
 Nec Domini sterna signa relicta mei.
 Impia me diræ læsti viciniæ turbæ,
 Et nox ambigui plena timore mali.
 Quid miser incuso, tempulque, hominesque, locumque?
 Prima mali, & gravior sum mihi causæ.
 Ipse locus causam virtutis præbuit, & quæ
 Multa rogans urisit, quisve, vel unde forem.
 Tunc ego, quando, poteram monstrare, quis essem!
 Explorant stabilem tempora dura fidem.
 Ventorum furis, & mixta grandine nimbis
 Obvia radices altius arbor agit.
 Qui tenuis primùm fuerat, similibusque moranti
 A Borea vires concitus ignis alit.
 Sireneus ancipiti Martis certamine milles
 Se probat: implacidis nauta peritus aquis.
 Quis invenes nosset, quibus olim flamma pepercit,
 Si non tentassent flammæque, resque fidem?
 Pastor Iesides præijt virtutibus annos,
 Invidiam fœceri passus, & arma sui.
 Sic ego debueram quidvis superare ferendo,
 Temporaque in laudes vertere dura meas.
 Nec tamen aut formax nobis, ignisque parati,
 Aut lateri fuerant tela timenda meo.
 Strenue bellator verbo prosterneis uno,
 I nunc, aunc atque aude cum moriente mori.
 At bene fortis erat, nec ad ulla pericula pallens,
 Dum lingua tantum res mihi gesta fuit.
 O quanto melius, cui nuper facta videndi
 Copia, quem nunquam viderat ante diem!
 Ille suum est medicum defendere fortiter ausus,
 Quem violare sui turpiter ausus ego.
 Ille oculos tribuit, non omnibus utile munus,
 Qui lacrymis causas sæpè dedere suis:
 At mihi Divinæ fontem cognoscere lucis,

Ut que Dei verum sit genis, ipse Deus.
 Nec miles, nec serva mihi convitia fecit:
 Acribus exceptus vocibus ille fuit.
 Bis senos inter proceres, Sanctumque Senatam
 Dux ego: pars nostris non erat ille chori.
 Non ego Pontificum vultus, quos ille, subivi;
 Nec mea sub duro iudice causa fuit.
 Quæ me periurum verbo percelluit uno
 Sordida contemptæ fœmina fortis erat.
 Sæpè ego querentes studui celare, quis essem!
 Non illi pietas dissimulata meto est.
 Ille relaturum se nil impune sciebat:
 Pœna fuit capiti nulla parata meo.
 Ille sibi medio stetit in discrimine præfens:
 Me lævis incerti perdidit umbra mali.
 Heu quid agam, cum verberibus, strictoque tyrannus
 Tentabit nostram barbarus ense fidem?
 Cum mea nuda terrebunt ora secures,
 Aut crux supplicio fortè parata meo?
 Cum trux impietas unicus, ignisque, rotalque
 Proferet in sævas ingeniosa neces?
 Ut veteres redeant animi, dissidimus illis:
 Suspectam didici lapsus habere fidem.
 Tunc animos mihi, magne Deus, tunc suscipe vires!
 Aut ego, quod timeo dicere, rursus ero.

ELEGIA IX.

*Ad galli cantum se lacrymas tenere
 non posse, fatetur.*

E Vocat auroram nimium mihi cognitus ales,
 Vicinam quoties sentit adesse diem.
 Autoram, lacrymaque meas simul evocat ales,

Nec lacrymis oritur certius illa meis:
 Tunc vitæ frondes hument, & grama roræ:
 Et mea confucto lumina rorè madent.
 Admoneor sceleris, quod dum mihi vita manebit,
 Meroris semper causa recentis erit.
 Omnia tunc subeunt tristissima noctis imago,
 Et scelus, & sceleris conscia teſta mei.
 Aut ego Pontificum videor scelerata subire
 Limina, quoque prius, pallidus esse metus:
 Aut famulos inter iurantia dicere verba
 Perfidus, & gentem disimulare neam.
 Et modò sacrilegis matrens excedere tectis,
 Pectoraque infesta sæpè ferire manu:
 Et modò fufus humi, vacuoque abiectus in antro
 De me, de que meo crimine multa queri.
 Omnia cum subeant, Domini tamen ora recurſant
 Sapius, & lapsum respicientis amor.
 Tunc pariter redeunt gemitus: lachrymaque per ora,
 Ceu data tunc primum causa fuisset, eunt.
 Est sua vis signis: pellunt oblivia rerum,
 Quodque semel factum est, non meminisse vetant.
 Te quoque, te nostri generis lachrymabilis autor
 Tristitia, dicunt, non posuisse modum.
 Sæpè dies vestiens lachrymantem, sæpè recedens
 Repperit: ante oculos arbor, & anguis erant.
 Ausus eras tangi vetitum decerpere pomum,
 Oraque lethifera conscelerare dape.
 Credibile est, visos in qualibet arbore sacrus
 Lumibus lacrymas eliciuisse tuis.
 Credibile est quoties tibi se tulit obuius anguis,
 Ob veneres anguis te genuisse dolos.
 Sic quoties cantat, quasi perfide diceret ales,
 Immemotem culpæ non finit esse meæ.
 Culpa quidem vetus est, sed tam nova semper oberrat,
 Ut memor in lachrymas totus abire velim.

Perfidia nostræ, quàm quondam, certior index,
 Non surdis, ut tunc, auribus ille canit:
 Quid tamen est illo nobis opus indice? Nunquam
 Peccati vox est parva futura mei.
 Hæc mihi vox trepidas semper circum sonat aures:
 Hæc mihi, quæ feci, nocte, dieque refert,
 Cumque meos renouet nullo non tempore fletus,
 Flere tamen iuctus est medicina mei.

ELEGIA X.

Ad S. Petrum, ut lachrymis modum ponat.

PETRE, quid assiduis delictum fletibus urges,
 Nec tristi cessant imbre madere genæ?
 Causa (nec id nefcis) tua te quoque iudice tuta est:
 Conciliat læsum culpa professa Deum.
 Non hominum ritu, Deus inopacabilis iras,
 Irarum quamvis est data causa, fovet.
 Sontibus est semper facilis, veniaque paratus,
 Quos videt admissi pœnituisse sui.
 Sæpè erat in totas sparsurus fulmina terras:
 Unius ut lacrymas vidit, inermis erat.
 Sæpè reos morbis, & iniqui syderis æstu,
 Sæpè armis voluit perdere, sæpè fame.
 Avertere malum lacrymæ: pœnasque remisit,
 Et posuit iustas iræ coacta minas.
 Cum lacrymis quecumque Dei venit ante tribunal
 Causa, patrociniò tuta potente venit.
 At tibi, quæ pridem veniam meruere, Deumque
 Placarent lachrymæ; siquæ, modoque carent.
 Utque Per atritas rivum sibi ducit arenas,
 Quæ riguo manat fonte perennis aqua,
 Sic exca tibi sulcos duxere per ora,

Ex oculis imbres, qui tibi semper eunt.
 Non est quod metuas: Domini clementia victa est;
 Materiem luctus fustulit illa tui.
 Mille notis in te veterem testatus amorem est,
 Qui nihilo nunc est, quàm fuit ante, minor.
 Ille ubi post Erebi vires, Mortisque subactas
 Conspicuum multa se tibi luce dedit;
 Num te corripuit? Num Vane, aut Perside, dixit?
 Num memor est visus criminis esse tui?
 Num, tibi quos dederat titulos, aut munus ademit,
 Quo rerum arbitrio tradita summa tuo est?
 Ne tibi mens anceps, ne spes dubitabilis esset,
 Quanta tibi pacis pignora spontè dedit!
 Ipse tibi voluit, simul atque à morte revixit,
 Deferri vitæ nuncia prima suæ.
 O quoties coram dulcem saturavit amorem,
 Tractandosque artus, vulneraque ipsa dedit!
 O quoties, & quæ tecum fuit ille locutus,
 Pasce meas, toties cum tibi dixit, oves!
 Dixerat: Amissam si de grege senserit unam,
 Per sylvas quærit, per sata Pastor ovem.
 Si reperit, gaudens humeris ad ovile reportat,
 Inventamque gregis totius instar habet.
 Hæc te Pastoris profugam querentis imago
 Tangit, & amissam repperientis ovem.
 Repperit, inventumque suo præfecit ovili:
 Geritius iudicium pacis an esse potest?
 Quid quod in assuetò captanti gurgite pisces
 Adfuit, & dulci te recreavit ope?
 Nox erat in cassum vano consumpta labore,
 Et radijs undas sparserat orta dies.
 Dextrorsum pueri iam retia mittite, dixit:
 Mittitis, & subitum retia meritis onus.
 Verba suprema suis cum stans in vertice montis
 Diceret hos inter tu quoque primus eras.

Tunc

Tunc tibi complexus iterumque, iterumque ferebat,
 Et, quæ mille dabat signa, favoris erant.
 Tunc tibi præ reliquis (& quid dare maius habebat?)
 Commisit pretium sanguis ipse sui.
 Quod si sunt aliquid venix miracula signum,
 Nunc quoque, quàm quondam, plus tibi posse datum est
 Tunc precibus fufus, tactuque potente fugabas
 Omne genus morbi: nunc satis umbra tua est.
 At cum te victum feralis carcer haberet,
 Quæ Domino de te, quantaque cura fuit?
 Dicta dies arderat, quæ te suprema manebat,
 Nec spes effugij, ne modus ullus erat.
 Captivum ærati potes, vigileque tenebant.
 Ardebant nexas ferrea vinela manus.
 Aliger è Cælo præsto est tibi; fulgor ab illo
 Protinus evicta nocte diurnus erat.
 Surge, age, festina, sumptaque, ait, indue vestes;
 Et fuge, nilque time: me duco tutus eris.
 Vinela verant, dicturus eras, creberque satelles:
 Excubat ætatas pervigil ante fores.
 Ducentem sequeris, nec quisquam sensit euntem;
 Soperiat vigilis somnus, & alta quies.
 Liber abis fassus, quamvis manifesta videres,
 Crede vix oculis te potuisse tuis.
 Ipse Deus vinelis ultro tibi brachia solvit:
 Et dubitas animi vincla soluta tui?
 Singula quid referam? Venix te reddere certum
 De tot pignoribus pars satis una potest.
 Desine (pccatum persuadent omnia numen)
 Deterere assiduo desine rore genas.
 Forfan, & hæc tua spes possit minor esse videri,
 Ceu Domini notus non satis esset amor.
 Crede, quod est: tua naufragio subducta carina est;
 Incolumis portum iam tenet illa suum.

Xj

ELP.

ELEGIA ULTIMA.

*S. Petrus causam reddit, cur à lachrymis
temperare non possit.*

Arguor immeritò, numquam non iusta, recessque,
Donec ero, flendi causa futura mihi est.
Non prius hos oculos lacrymæ, quam vita relinquet,
Illarumque idem, qui modus huius erit.
Nec mihi priscorum superent si sæcula Patrum,
Lux veniet siccis ulla videnda genis.
Non equidem dubito: lacrymas respexit amaras,
Quem toties falso læsimus ore Deus.
Ne spes deficeret, ne mens in certa labaret,
Mille dedit nobis signa faventis amor.
Vidi ego peccatos vultus, visosque notavi:
Plenaque blanditijs verba loquentis erant.
Non tamen ideirò, lacrymæ, suspendite eursum,
Non ego, si possim, vos tamen ire vetem.
Torrentes, rivisque aliquando cursus, & unda
Deficit: exhaustis alveus aret aquis.
Nulla dies semper nimbis æqualibus humet:
Sæpè fugat Boreas nubila, sæpè Notus.
At vos perpetuis, lacrymæ, mihi currite rivis:
Currite, quod fundat vena perennis habet.
Vos ego, donec erunt, quæ sunt in corpore vites,
Vos oculo fundam deficiente senex.
Non me, cur lacrymæ, solo de crimine nata
Causa movet, quamvis hæc quoque causa movet
Qui flendi causam solum putat esse dolorem,
Fallitur, & sensus nescius ille mei est.
Sunt alij fontes, usuque invenimus illos:
Acrius ad lacrymas, quam dolor, urget amor.

Ille meis oculis humentes evocat imbres,
Perque geras, fontis more perennis, agit.
Vividus, & ferrens effusus ignibus ignis:
Obruitur: lacrymæ sunt in amore fæces.
Testis læsides nobis: quas moveat illi
Culpa prius lacrymas, continuabat amor.
Audierat lamenta Deus, gemitusque precantis, &,
Dixerat & Vates, culpa soluta tua est.
Num tamen id circò lacrymas retinebat euntes,
Aut minus in cursu, quam fuit antè, dolor?
Ducebat vigiles inter suspiria noctes
Infesta tundens pectora sæpè manu.
Regia nocturno rorabant stragula stertu:
Rorabant medio vultus, & ora die.
Horrebant artus tyrio promurice lectis,
Squallidaque æperso pulvere facta coma.
Tunc quoque cum resonans seribat pectine chordas,
Quod lyra pulsa dabat, flebile carmen erat.
Ante oculos illi commissa cædis imago,
Et violata tori sedera semper erant.
Nec quasi lenito dubius de numine flebat,
Iugis erat flendi causa, fuisse reum.
Qui toties, & tot lacrymas, plantus que cieret,
Nescieretque modum sensus amantis erat.
Transfuga sic luget, qui fors Regemque, fidemque
Prodidit, & suplex ad sua castra redit.
Si quid adhuc superest generose mentis in illo,
In regem si non excidit omnis amor:
Perfidia quamvis concessa est gratia, meret;
Et sibi quam veniam Rex de lit, ipse negat.
Seque, quod à signis vecors defecerit, odit,
Hoc memori fixam pectore vulnus alit.
Regia, qua fruitur, nutrit clementia læstum,
Vita que cur misero sit quoque acerbat facit.
Turpe licet facinus pulchris abstetserit ausis,

Vera tamen vox ex : perfidus ille fuit.
 Hoc est quod cruciat, stimuli que tenacibus agrum
 Conficit : hoc redimi sanguine posse velit.
 Peior causa mea est : Domini clementia maior :
 Meque aliquis stertum sistere posse putet ?
 Ipse mihi lacrymas inhibe, si dicat, obortas :
 Depreæ, usque adeo si : nda ruina mea est,
 Ut spes, & veniet tot iam data pignora nobis
 Ire vetent illas, ire iubebit amor.
 Non eadem est ratio lacrymas in amore tenere,
 Et damni sensu : fortius ille movet.
 Immemor est damni, tumido quod in æquore fecis
 Institor, amissas dum reparavit opes.
 Verum si quis amet, læsisse dolebit amantem
 Tunc quoque, cum fuerit conciliatus amor.
 Nec semper lacrymas oculis dolor exprimit : ille
 Tempore decrefcit : tempore crefcit amor.
 Crescit in immensum, si quæ fert vulnere læsus,
 Non nisi muneribus vindicat illa suis.
 Contigit hoc nobis, non vindex Numinis ira
 Pericurium trisido perculit igne caput :
 Nec mihi ius regni, nec summum munus ademit,
 Crimine qua nostro perdere dignus eram.
 Nec leviter saltem durissima quæque merentem
 Arguit, aut vultus tristitia signa dedit.
 Quin etiam verbis ultrò est solatus amicis,
 Offensæ visus non meminisse suæ.
 Credibili maiora dedit : possintque videri
 Flagitijs illum demersisse meis.
 Quid mihi splendidus, quam quod dedit ille, dedisset,
 Parte fides nulla si mea lapsa foret ?
 Si vincitum, & posita iam stantem ad verbera veste,
 Texissem obiectu corporis ipse mei ?
 Si factis animos, promissaque magna probassem,
 Ataque signassem sanguine verba meo ?

Posterioras credes me, reo tot signa favoris,
 Et data post ruptam præmia tanta fidem !
 Sim lapis, aut durum mihi sit pro pectore ferrum,
 Si mea me lacrymas sistere causa sinat,
 Tempore se nullo, nullis te stertibus unquam
 Egerit à læso motus amore dolor.

* * * * *
 T Y P O G R A P H U S
 L E C T O R I .

Semifolio implendo, quod vacabat, adim-
 gi volui Sidronianis elegijs immortale Al-
 fonfi Guzmanis facinus à R. P. Famiano Stra-
 da Lucani stylo expressum *lib. 2. prolus Aca-*
dem. Hoc Hispalensî iuventuti, cui omnia ex
 me deberi fateor, præstiti, gratum acroama
 futurum sperans; quidpè quo Hispalensîs Ci-
 vis factum post hominum memoriam clarissi-
 mum celebretur. Adieci etiam Odam unam Sar-
 biebij, ut gustum aliquem tanî Poetæ studiosis
 harum litterarum adolescentibus darem. Vale.

FAMIANI STRADÆ E SO-

cietate Iesu.

Facinus Hispani Ducis.

AT verò Hispanis plùsq̃ Maurulia campis
Arma movet trùculentus Arabs, fonteiq̃ lacusq̃
Et solum galeia Bœtìm vistribus haq̃rit.
Quo magis Alphonſus sibi credita mœnia lustrat
Impiger, & latè Mauoro defendit ab hoste
Carthœiam densa dudùm obsidione gementem.

Ece per hostiles resonò clamore phalangas
Attollit p̃aulus, atq̃ inter barbara sistrâ
Capum ostentari puerum videt, Illicet arsit
Ut natum pater agnoirit. Sat nota micantis
Cæsaries capitis neque fallunt viscera patrem.
Illum inter comites (& erat hæc una superstes
Alphonſo proles) agris dum forte pererrat,
Abstulerant hostes, nunc circum mœnia ductum
Obiiciunt patris ante oculos, gladijque impantur,
Nè deſat, quam non longum tutabitur, urbem;
Acutos sese nati intra viscera ferrum,
Et patrium charo sparsuros sanguine vultum.
Expavere alij, atque animùm subire patricis:
Exiit ipse parens: torvo quin lumine Mauros
Despectatis, mene, inquit, deterere putastis
Venales animæ, & dominos mutare paratæ?
Si me fecisset proles centena parentem,
Staret, & hostili natorum turba sub iſtu;
Nil me propterea recti de tramite flectant,
Examment ve ducem lachrymæ, mortefque meorum;

Mœnia sunt ferrò, non patris viscera nato
Agrédienda: meam per me concidite prolem,
Dilaniante artus, æquate & vulnèra membris,
Et semel Alphonſum maiorem dicitè patre.

Hæc dicens subito vaginâ liberat ensẽm,
Elatoque minax; rabies si tanta cruoris,
Cædisque innocuæ stimulat præcordia, ferrum
Hoc, ait, accipite: & ferrum de manibus altis
Proiecit pater: inde suos, & cœcta revestit

Securus, potuitque paratæ accumbere mensæ.

Obstupuere acies, tonitruque simillima rauco

Alphonſi vox illa fuit, ferrumque cadentis

Fulminis in morem spectantem exterruit hostem,

Mox animi rediere truces, subjittque pavoris

Ira locum: certum est ulcisci in prole parentem,

Tunc ferrum in venas pueri nil tale merentis,

Et frustra palmas ad mœnia nota levantis

Immergunt, donumque patris in viscera condunt.

It subito ad Cœlum clamor, quantusque ni vali

Fit sonus, incubuit Boreas cum stridulus Olla,

Tantum ad aspectum cædis dolor ubi resultat.

Evocat Alphonſum flagor, atque in mœnia currit:

Et nati aspiciens lætho languentia membra,

Quamquam animo redit usque patrem, tamen excutit illum

Dux melior: civesque obiurgans; hoc erat, inquit,

Quod veluti capta comploravistis in urbe?

Vos ne, puerque meus casu pendetis ab uno?

Illum ego nutribani Patriæ iam reddidi; & urbi

Hæc reor infesum placabit victima Numen.

Dixit, & extemplo ad convivia capta revertit.

O ingens anime, ò fato insuperabile pectus!

Digna erat hæc scribi Bruti sub ñmine virtus,

Ni foret Alphonſi, moreque referret Ibros.

MATHIÆ CASIMIRI SARBIEBI

è Societ. Jesu.

O D E

è rebus humanis excessus.

Humana linguam tollite præpetem
 Nubesque, ventique, ut mihi devij
 Montes refedere, & volanti
 Regna procul, populisque vastus
 Subegit aer: iam radiantia
 Delubra Divum, iam mihi reglæ
 Turres recessere, & reliquæ in
 Exiguam tenuantur urbes,
 Totalique, quæ se cumque ferunt vagæ,
 Despecto gentes: O lachrymabilis
 Incerta fortune! O fluventum
 Principia, interitumque rerum!
 Hic ducta primis oppida merulis
 Minuantur in Cælum: hic veteres ruunt
 Musique, turresque: hic supinas
 Pendentis sepelivit arcibus.
 Hic mitte Cælum, sed rapide ruunt
 In bella gentes: hic placida sedent
 In pacè, sed latè quietes
 Dira lues pönulatúr agros,
 Hic penè tellus tota micantibus
 Ardet sub armis; stant acies adhuc
 Pendente fatorum sub ictu,
 Et dubio furor hæstravit
 In bellapassu. Parte alia recessit
 Iam ista Mavoris agmina nutant

Collisit in mortem, & cadentum

Cæde virum, cumulisque latos

Inferoît agros: hic Martotice

Secura merces æquora navigant,

Portusque certatim frequentes

Centum operis, populisque fervent

Nec una Marti causa, nec unus

Sunt arma moris: bellar adultera

Ridentis è vultu voluptas,

Inque Helena proeus ardet orbis.

Hic verba bellis vindicat: hic canis,

Heu vile fortum! Se mala comparant;

Rarum sub exemplo superbit,

Nec sceleris scelus instar omne est.

Eous illinc belligera latet

Sub classe pontus: iam Thetis ænea

Mugire flammaram procella, &

Attonita trepidare cautes,

Et ipsa circum littora percuti,

Maiore fluctu. Siffite barbari,

Ferroque, neu simplex, & igni, &

Naufragio geminate fatum.

Parum ne tellus in miseris patet

Immensa mortes? Hinc miserabili

Qualiata terrarum tumultu

Stare pavent, titubantque regna;

Unaque tandem funditús obruitur

Cives ruina. Stat tacitus cinis

Cui servus inscribat viator:

Cum populo iacet hic, & ipso

Cum Rege Regnum. Quid memorem super

Insufa totis æquora portubus

Vibes inondare, & repenti

Te cta Deum totiville fluctu,

Regumque turres, & pelago casus

Iam, iam latentes? Iam video procul
 Mercesque deferri, & natantem
 Oceano fluitare gazam.
 Alterna rerum militat efficax,
 In damna mundos. Cladibus instruit
 Bellisque, rixisque, & ruinis
 Sanguineam Libitina scenam,
 Suprema donec stelligerum dies
 Claudat theatrum. Quid morer haecenus
 Viator nurrarum, & serenas
 Sole domos adituros, usque
 Humana mirer? Tollite prepetem
 Festina vatem tollite nubila,
 Quà Solis, & Lunæ labores
 Cæruleo vehit cithra campo.
 Ludor? Sequaces an subeunt larus
 Feruntque venti, iamque iterum mihi
 Et regna decrevere, & immensæ
 Ante oculos perire gentes;
 Suroque semper terra minor globo
 Iam iamque cerni difficilis sum
 Vaneleat in punctum? Ore fufum
 Numinis Occæanum: ò carentem
 Mortalitatæ portubus infulam!
 O clauſa nullis marginibus freta!
 Haurite anhelantem, & perenni
 Sarbivium glomerate fluctu.

FINIS.

INDEX ORATIONUM,
 qua in hoc volumine conti-
 nentur.

Pro Lege Manilia,	Pag. 3.
In L. Catilinam, oratio I. in Sena- tu.	Pag. 41.
In L. Catilinam, oratio II. ad Quiri- tes.	Pag. 60.
Pro A. Licinio Archia, Poeta	Pag. 77.
Ad Quirites, post reditum.	Pag. 95.
Post reditum, in Senatu.	Pag. 110.
Pro T. Annio Milone.	Pag. 134.
Pro M. Marcello.	Pag. 189.
Pro Q. Ligario.	Pag. 104.
Pro Rege Deiotaro.	Pag. 121.
In M. Antonium, Philippica I. P.	143.
In M. Antonium, Philippica IX. P.	171.

En la Imprenta de la
Universidad, donde està
impreso este, y Libreria de
D. Joseph Navarro y Armi-
jo, baxo de la Imagen de N.
Sra. del Populo, en calle Ge-
nova, se imprime con inteli-
gencia latina; caractères de
Antuerpia: Se estampa de
basto, y fino; se abre de uno,
y otro; y se hallarà variedad
de Libros por mayor, y me-

